

Prof. dr. sc. Ines Medić

Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu

E-pošta: ines.medic@pravst.hr

Nikolina Tomaš, univ. mag. iur., asistentica

Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu

E-pošta: nikolina.tomas@pravst.hr

Izvorni znanstveni članak / Original scientific paper

DOI: <https://doi.org/10.25234/dosd/38877>

PRIJEDLOG UREDBE O RODITELJSTVU I NJEZIN POTENCIJALNI UTJECAJ NA OBITELJSKO PRAVO REPUBLIKE HRVATSKE*

Sažetak

Zasnivanje prirodnog odnosa između roditelja i djeteta temelji se na prirodnoj činjenici djetetova rođenja, dok se pravni odnos između djeteta i roditelja zasniva na različitim pravnim osnovama, kao što je brak, registrirano partnerstvo, posvojenje i slično. Drugim riječima, roditeljstvo je najčešće vezano za određene obiteljske formacije iako, naravno, ima i iznimki. Povijesno gledano, tradicionalna obiteljska struktura (heteroseksualni bračni par i njihova djeca) smatrani su jedinom prihvatljivom obiteljskom formacijom, a time i jedinom formacijom koju bi pravo moralo priznavati i štiti. U odnosu na roditeljstvo, ta se zaštita ogleda u pripisivanju roditeljstva onim osobama koje se pretpostavljaju genetskim roditeljima djeteta, pa pravna zaštita roditeljstva (u najvećem broju slučajeva) koincidira sa zaštitom roditeljstva presumiranih roditelja (žene i njezina supruga). Međutim, s vremenom su se razvili i drugi oblici obiteljskih formacija (tzv. alternativne obitelji), poput izvanbračne zajednice, obitelji s posvojenom djecom, LGBTIQ+ obitelji, obitelji s djecom dobivenom uz pomoć zamjenskog majčinstva, višeroditeljskih obitelji (tzv. multi-parenting families) itd. Pravna regulacija takvih obitelji, a time i roditeljstva djece rođene u takvim obiteljima znatno se razlikuje

* Ovaj je rad licenciran pod licencom CC BY-NC 4.0 © autor(i). / This work is licensed under a CC BY-NC 4.0 license © author(s).

Ovaj rad financiran je u okviru projekta Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu pod br. 18. „Utjecaj migracija na statusna pitanja (UMSP)“.

od države do države, čak i unutar same Europske unije. Kako je pravno roditeljstvo jedan od elemenata građanskog statusa koji je ključan za identitet osobe i ostvarivanje brojnih prava djeteta, a diskrepancija u nacionalnoj regulativi u prekograničnim slučajevima često vodi k nepriznavanju roditeljskog statusa i time „gubitka“ prava djeteta, Europska komisija u prosincu 2022. godine predstavila je Prijedlog Uredbe o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju odluka i prihvaćanju javnih isprava u pitanjima roditeljstva i o uspostavi europske potvrde o roditeljstvu. Cilj je ovog članka predstaviti navedeni Prijedlog Uredbe, kritički se osvrnuti na predložena rješenja i potencijalne reperkusije Prijedloga na hrvatsko obiteljsko pravo.

Ključne riječi: prekogranično roditeljstvo, Prijedlog Uredbe EU-a, međunarodna nadležnost, mjerodavno pravo, priznanje i ovrha, Europska potvrda o roditeljstvu

1. UVOD

Normiranje obiteljskog prava oduvijek je prerogativa nacionalnih država. Materijalno obiteljsko pravo područje je u kojem europske države revno čuvaju svoju političku autonomiju jer su pitanja kojih se ono dotiče usko povezana s povijesno, kulturno i moralno različitim shvaćanjima sastava obitelji i obiteljskog života koja prevladavaju u različitim europskim društvima (Antokolskaia, 2007; Boele-Woelki, 2003). Stoga ne čudi činjenica da se obiteljska prava europskih država katkad i znatno razlikuju. Roditeljstvo svakako spada u jedan od najdelikatnijih aspekata obiteljskog prava jer je riječ ne samo o obiteljskom, nego i o statusnom pitanju koje je k tome usko povezano i s temeljnim ljudskim pravima, a i dalje ne postoji konsenzus u odnosu na neka važna pitanja, kao što su „tko može zasnovati obitelj i na koje načine, kakav bi trebao biti pristup države samohranom roditeljstvu, trebaju li dvije osobe istog spola biti zakonski utvrđene kao zajednički roditelji djeteta, i treba li surogat majčinstvo biti dopušteno, zabranjeno ili regulirano“ (Tryfonidou, 2024, 268). Tako brojne europske države strogo razdvajaju nuklearnu od alternativnih obitelji i osiguravaju pravnu zaštitu samo za nuklearnu obitelj (uključujući heteroseksualne parove s posvojenom djecom), dok je u drugima pravna zaštita proširena i na tzv. alternativne obitelji (vidi više: Abraham, 2017).

Prema podacima Europske komisije, samo u Europskoj uniji (u nastavku: EU) oko dva milijuna djece suočava se s teškoćama vezanim za nepriznavanje roditeljstva utvrđenog na području jedne države članice na području druge države članice (Obrazloženje Prijedloga Uredbe, 2022, 2). Zasnivanje pravnog odnosa između djeteta i roditelja (*ex lege*, aktom nadležnog tijela, javnobilježničkom ispravom, priznanjem roditeljstva ili registracijom) i priznavanje tog pravnog odnosa u drugim državama članicama, preduvjet je za ostvarivanje brojnih prava i obveza djeteta i roditelja – uzdržavanja, nasljeđivanja, pristupa određenim javnim servisima i/ili pravima, zastupanja djeteta itd. Pa ipak, s problemom nepriznavanja suočavaju se, ne samo obitelji koje su aktivno pribjegle liberalnijim pravnim sustavima kako bi postale roditelji, nego (potencijalno) i bilo koja

obitelj koja treba tražiti priznanje roditeljstva u drugoj državi članici, pri čemu su alternativne obitelji koje se ne uklapaju u model nuklearne obitelji najizloženije riziku od suočavanja s ovim problemom (Tryfonidou, 2024, 271; A. Rokas, 2024; Lima, 2024; Margaria, 2024).

U skladu s postojećim osnivačkim ugovorima i praksom Suda Europske unije (u nastavku: SEU), raznolikosti u obiteljskom pravu država članica sasvim su prihvatljive sve dok ne ugrožavaju bilo koje pravo koje proizlazi iz prava EU-a (Coman i drugi,¹ SEU, 2018, para. 37.–38.; vidi više: Tryfonidou, 2019). Tako je, primjerice, u predmetu V. M. A.² „SEU pojasnio da iako države članice EU zadržavaju svoju nadležnost u području materijalnog obiteljskog prava i stoga mogu odrediti tko se može utvrditi kao roditelj djeteta prema njihovom zakonodavstvu, ipak su prema pravu EU dužne priznati roditeljstvo utvrđeno u drugoj državi članici EU kako bi se djetetu, zajedno s roditeljima, omogućilo ostvarivanje prava na slobodno kretanje koja proizlaze iz prava EU“ (Tryfonidou, 2024, 273).³

Sličnom se logikom vodi i Europski sud za ljudska prava (dalje: ESLJP), koji u nacionalnoj raznolikosti također ne vidi ništa sporno u mjeri u kojoj ona ne ugrožava temeljna ljudska prava, garantirana europskom Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (Narodne novine – Međunarodni ugovori, broj 18/97, 6/99, 14/02,

¹ U navedenom predmetu od Rumunjske se tražilo stjecanje prebivališta za stranca (američkog državljanina) u Rumunjskoj na temelju istospolnog braka sklopljenog između rumunjskog i američkog državljanina u Belgiji, a u skladu s Direktivom 2004/38/EZ od 29. travnja 2004. o pravu građana Unije i članova njihovih obitelji na slobodno kretanje i boravište na području države članice (Službeni list EU-a, L 158/77, 29. travnja 2004.). Rumunjsko nadležno tijelo odbilo je taj zahtjev, uz obrazloženje da spajanje obitelji nije moguće jer Rumunjska ne priznaje istospolne brakove. U svojoj presudi, SEU je eksplicitno naveo da pojam „bračni drug“ u smislu odredaba navedene Direktive označava osobu koja je bračnom vezom sjedinjena s drugom osobom (para. 34.) i to u rodno neutralnom smislu te stoga može obuhvatiti istospolnog bračnog druga dotičnog građanina Unije (para. 35.). „Iz toga proizlazi da se država članica ne može pozivati na svoje nacionalno pravo kako bi se samo u pogledu odobravanja izvedenog prava na boravak državljaninu treće države usprotivila na svojem državnom području priznati brak koji je on sklopio s građaninom Unije istog spola u drugoj državi članici u skladu s pravom te druge države članice“ (para. 36.).

² U navedenom predmetu od Bugarske se tražilo priznanje roditeljstva osoba istog spola (bugarske državljanke i britanske državljanke koje su sklopile brak u Španjolskoj) s uobičajenim boravištem u Španjolskoj, čije je dijete također rođeno i živi u Španjolskoj (ali, po jednoj od majki, ima i bugarsko državljanstvo). Bugarsko nadležno tijelo odbilo je zahtjev za priznanjem roditeljstva, pozivajući se na javni poredak Republike Bugarske (s obzirom na to da su u rodnom listu djeteta kao roditelji bile upisane dvije ženske osobe). U svojoj presudi, SEU je eksplicitno naveo da države članice pri izvršavanju svojih ovlasti moraju poštovati pravo EU-a, kako odredbe o nediskriminaciji (para. 53.–57. i 65.), tako i odredbe o slobodi kretanja (para. 52. i 58.). Slijedom navedenog, pri ostvarivanju svojih nadležnosti, nacionalni sudovi se ne smiju pozivati na javni poredak i zaštitu nacionalnog identiteta u svrhu odbijanja priznanja roditeljstva osoba istog spola. Odbijanje priznanja moglo bi se tolerirati isključivo ako je u skladu s odredbama Povelje EU-a o temeljnim pravima (Službeni list EU-a, C 202/389, 7. lipnja 2016.). Također, moraju se pridržavati odredbi prava EU-a, uključujući i odredbe o slobodi kretanja.

³ Vidi i praksu SEU-a: Rzecznik Praw Obywatelskich protiv K. S. i drugih (2022).

13/03, 9/05, 1/06, 2/10, 13/17). U području priznavanja roditeljstva to su ponajprije čl. 8. (pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života), 12. (pravo na brak) i 14. (zabrana diskriminacije).⁴

Upravo kroz praksu spomenutih sudova s vremenom se iskristalizirao korpus prava kojeg (unatoč protivljenju brojnih kolega) Scherpe naziva „europskim obiteljskim pravom“, a koji je oblikovao pojedine aspekte obiteljskog materijalnog prava u brojnim jurisdikcijama (Scherpe, 2023, 320) i tako (neizravno) potaknuo (predloženu) kolizij-skopravnu unifikaciju.⁵

Unatoč činjenici da EU nema zakonodavne ovlasti u području materijalnog obiteljskog prava, na temelju čl. 83. st. 3. Ugovora o funkcioniranju EU-a (Službeni list EU-a, C 202/47, 7. lipnja 2016.), Unija ima zakonodavne ovlasti u odnosu na procesne aspekte obiteljskog prava s prekograničnim obilježjem. Na tom temelju Unija je već iznjedrila brojne akte – Uredbu Vijeća (EU) 2019/1111 od 25. lipnja 2019. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću te o međunarodnoj otmici djece (preinaka) (Službeni list EU-a, L 178, 25. lipnja 2019.; u nastavku: uredba BU II ter); Uredbu Vijeća (EZ) br. 4/2009 od 18. prosinca 2008. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršenju sudskih odluka te suradnji u stvarima koje se odnose na obvezu uzdržavanja (Službeni list EU-a, L 7, 10. siječnja 2009.; u nastavku: Uredba o uzdržavanju); Uredbu Vijeća (EU) 2016/1103, 24. lipnja 2016. o provedbi pojačane suradnje u području nadležnosti, mjerodavnog prava te priznavanja i izvršenja odluka u stvarima bračnoimovinskih režimima (Službeni list EU-a, L 183, 8. srpnja 2016.; u nastavku: Uredba o bračnoimovinskim režimima); Uredbu Vijeća (EU) 2016/1103 od 24. lipnja 2016. o provedbi pojačane suradnje u području nadležnosti, mjerodavnog prava te priznavanja i izvršenja odluka u stvarima imovinskih posljedica registriranih partnerstava (Službeni list EU-a, L 183, 8. srpnja 2016.; u nastavku: Uredba o imovinskim posljedicama registriranih partnerstava) i dr. Materija normirana tim dokumentima neraskidivo je povezana s prekograničnim priznanjem roditeljstva koje je i dalje normirano (heterogenim) nacionalnim međunarod-

⁴ Vidi i praksu ESLJP-a: Fretté protiv Francuske (2002), Wagner i J. M. W. L. protiv Luksemburga (2007), E. B. protiv Francuske (2008), Gas i Dubois protiv Francuske (2012), X i drugi protiv Austrije (2013), Negreponitis-Giannis protiv Grčke (2013), Taddeucci i McCall protiv Italije (2016), Menneson protiv Francuske (2014), Labasse protiv Francuske (2014), Foulon i Bouvet protiv Francuske (2016), Valdís Fjólfnisdóttir i drugi protiv Islanda (2021), C i E protiv Francuske (2022), D. B. i drugi protiv Švicarske (2022), K. K. i drugi protiv Danske (2022), C protiv Italije (2023) itd.

⁵ Scherpe (2023) tako navodi da su se neki ključni elementi „europskog obiteljskog prava“ razvijali organski kroz sličan društveni i pravni razvitak, dok su drugi ključni elementi utvrđeni institucionalnim djelovanjem, kao i sudskim odlukama europskih sudova (SEU i ESLJP). Na temelju toga razlikuje organsko i institucionalno europsko obiteljsko pravo. Smatra da raznolikost i pluralitet nacionalnih obiteljskih prava u određenim područjima ograničava njegov razvoj, ali „raznolikost u nekim područjima ne isključuje postojanje europskog obiteljskog prava u drugima: niti nedostatak potpune konvergencije obiteljskog prava ukazuje na to da ne postoji razvoj europskog obiteljskog prava“ (Scherpe, 2023, 327, 332).

nim privatnim pravom. U praksi to znači potencijalno nepriznanje odluke o roditeljstvu u drugoj državi članici te, posljedično, nemogućnost ostvarivanja različitih prava roditelja i djeteta neovisno o postojanju učinkovitih prekograničnih mehanizama (prethodno navedenih europskih Uredbi).

S obzirom na značajne negativne posljedice prekograničnog nepriznanja roditeljstva⁶ te sadržaj europske Strategije o pravima djeteta (COM(2021) 142 final, 24. ožujka 2021.) i Strategije o ravnopravnosti LGBTIQ osoba 2020. – 2025. (COM(2020) 698 final, 12. studenoga 2020.), još 2020. godine u svom Govoru o stanju Unije (European Commission, 2020), predsjednica Europske komisije Ursula von der Leyen istaknula je da će se zalagati za međusobno priznavanje obiteljskih odnosa unutar EU-a („Ako ste roditelj u jednoj državi, roditelj ste u svakoj državi.“). Time je, *de facto*, najavila novo poglavlje europskog obiteljskog međunarodnog privatnog prava – Prijedlog Uredbe Vijeća o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju odluka i prihvaćanju javnih isprava u pitanjima roditeljstva i o uspostavi europske potvrde o roditeljstvu (COM(2022) 695 final, 7. prosinca 2022.; u nastavku: Prijedlog Uredbe o roditeljstvu), koji je prvi put predstavljen u prosincu 2022. godine.

Kao i za sve druge akte iz područja obiteljskog prava, za usvajanje Prijedloga Uredbe o roditeljstvu traži se jednoglasnost, što je ujedno i najveći izazov s obzirom na to da materijalno područje primjene navedenog Prijedloga uključuje i priznavanje roditeljstva istospolnih partnera, roditeljstva postignutog surogat majčinstvom i roditeljstva djece koja žive u alternativnim obiteljima. U prosincu 2023. godine Prijedlog Uredbe o roditeljstvu podupro je Europski parlament (EP Press Release, 2024), doduše nakon burne rasprave i „uvjeravanja da predložena Uredba ne smjera harmonizirati materijalna obiteljska prava država članica te da će, stoga, države članice nastaviti slobodno odlučivati kako će (ako uopće hoće) regulirati surogat majčinstvo i roditeljstvo istospolnih partnera unutar vlastitog teritorija“ (Tryfonidou, 2024, 280). Ipak, s obzirom na iskustvo s Uredbom o bračnoimovinskom režimu i Uredbom o imovinskim posljedicama registriranih partnerstava koje su (nakon više od deset godina) konačno usvojene u postupku pojačane suradnje, još je rano za zaključak o budućem jednoglasnom usvajanju Prijedloga Uredbe o roditeljstvu (Rakić i Choi, 2023). Štoviše, imajući u vidu Direktivu (EU) 2024/1712 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. lipnja 2024. o izmjeni Direktive 2011/36/EU o sprječavanju i suzbijanju trgovanja ljudima i zaštiti njegovih žrtava (Službeni list EU-a, L 2024/1712, 24. lipnja 2024.; u nastavku: Direktiva o izmjeni Direktive

⁶ Niti na međunarodnoj razini trenutačno ne postoji pravni instrument koji se bavi prekograničnim priznavanjem roditeljstva. Međutim, u okviru Haške konferencije za međunarodno privatno pravo još od 2010. godine provodi se istraživanje vezano za probleme koji se tiču prekograničnog priznavanja roditeljstva. Izrada prijedloga potencijalnog budućeg pravnog instrumenta i dalj je u pripremnjoj fazi pa ga nije moguće komentirati. U svakom slučaju, taj bi instrument trebao biti dopuna prijedlogu Uredbe, u smislu popunjavanja praznina koje nisu već popunjene Prijedlogom Uredbe, ponajprije priznavanja roditeljstva utvrđenog u trećoj državi (vidi više: Tryfonidou, 2024, 280–281).

o sprječavanju i suzbijanju trgovine ljudima) i UN-ovo Izvješće specijalnog izvjestitelja (Reem Alsalem) – Nasilje protiv žena i djevojčica, uzroci i posljedice (A/80/158 od 14. srpnja 2025.), vjerojatnije je da je i sudbina predložene Uredbe usvajanje preko postupka pojačane suradnje, osobito ako se iz njegova područja primjene eksplicitno ne isključi roditeljstvo stečeno zamjenskim majčinstvom.

2. SADRŽAJ PRIJEDLOGA UREDBE O RODITELJSTVU

Prijedlog Uredbe o roditeljstvu je prema mnogo čemu specifičan. Prije svega, to je prvi Prijedlog Uredbe u kojem ljudska prava predstavljaju polaznu točku za razradu odredaba međunarodnog privatnog prava. To je i prvi Prijedlog Uredbe kojim se ustanovljava unificirana europska isprava (engl. *European Certificate of Parenthood*) čije usvajanje zahtijeva jednoglasnost. Sadrži veliki broj uvodnih izjava (99) i ima široko polje primjene (vidi više: Carpaneto, 2024, 25–27).

Kao što je navedeno u Obrazloženju Prijedloga Uredbe o roditeljstvu (2022, 1), „cilj je Prijedloga ojačati zaštitu temeljnih prava i drugih prava djece u prekograničnim situacijama, uključujući njihovo pravo na identitet, nediskriminaciju, privatni i obiteljski život te prava na nasljeđivanje i uzdržavanje u drugoj državi članici, pri čemu je primarni cilj najbolji interes djeteta“.

Uz to, Prijedlogom Uredbe o roditeljstvu smjera se na usvajanje jedinstvenih pravila o međunarodnoj nadležnosti za utvrđivanje roditeljstva u prekograničnim predmetima; mjerodavnom pravu za utvrđivanje roditeljstva u prekograničnim predmetima; priznavanju sudskih odluka i javnih isprava kojima se utvrđuje roditeljstvo s obvezujućim pravnim učinkom; prihvatanju javnih isprava koje nemaju obvezujući pravni učinak u državi podrijetla, ali imaju dokaznu snagu u toj državi članici te o uspostavi europske potvrde o roditeljstvu (čl. 1.).

Za potrebe Prijedloga Uredbe o roditeljstvu pojam „dijete“ široko je definiran, na način da uključuje osobu bilo koje dobi čije roditeljstvo je potrebno utvrditi, priznati ili dokazati (čl. 4. st. 2.), a to znači „maloljetnike i odrasle osobe, preminulo dijete i dijete koje još nije rođeno“ (Obrazloženje Prijedloga Uredbe, 2022, 12).

Prijedlogom Uredbe o roditeljstvu obuhvaćeno je biološko, gensko, roditeljstvo zasnovano posvojenjem ili primjenom zakona, bez obzira na to je li riječ o samohranom roditelju, *de facto* paru, bračnom paru ili paru u registriranom partnerstvu (Obrazloženje Prijedloga Uredbe, 2022, 12). Pojam „roditelj“ uključuje pravnog roditelja, namjeravnog roditelja, osobu koja tvrdi da je roditelj ili osobu za koju dijete tvrdi da je roditelj (recital (24)).

Prijedlogom Uredbe o roditeljstvu obuhvaćeno je i priznavanje roditeljstva bez obzira na vrstu obitelji djeteta (djeca osoba različitog spola, djeca osoba istog spola, djeca s jednim samohranim roditeljem i djeca koju su u državi članici posvojili jedan ili dva roditelja) i bez obzira na to kako je dijete začeto ili rođeno (prirodnim putem ili tehnikama medicinski potpomognute oplodnje) (Obrazloženje Prijedloga Uredbe, 2022, 12).

Uključivanje priznavanja roditeljstva osoba istog spola logična je posljedica prakse ESLJP-a, koja samo onim državama koje su brak i zajedničko roditeljstvo rezervirale isključivo za bračne drugove dopušta isključivanje istospolnih partnera iz prava na zajedničko roditeljstvo⁷ (Tryfonidou, 2020, 181). Drugim riječima, država ugovornica ne smije odbiti posvojenje djeteta jednog životnog partnera od strane drugog neformalnog životnog partnera ako je nacionalnim zakonodavstvom posvajanje omogućeno izvanbračnim drugovima,⁸ uz uvjet da je nadležno tijelo utvrdilo postojanje stabilne obiteljske veze između djeteta i nebiološkog roditelja.⁹

Jedan od aspekata roditeljstva koji je također obuhvaćen Prijedlogom Uredbe o roditeljstvu jest i zamjensko majčinstvo¹⁰ koje je (kao posljedica neviđenog napretka tehnika medicinski potpomognute oplodnje) u posljednjih desetak godina ohrabrilo mnoge neplodne parove (ali i parove istog spola ili samce koji su željeli postati roditelji) da pomoć u zasnivanju obitelji potraže u državama u kojima je ono dopušteno¹¹ (vidi: Carpaneto, 2024, 14; Trimmings i Beaumont, 2016, 232). Zamjensko majčinstvo na različite načine testira tradicionalne paradigme (lat. *mater semper certa est i pater est quem nuptiae demonstrant*) (Župan i sur., 2013) i otvara kompleksna pravna i etička pitanja, koja osobito dolaze do izražaja u situacijama u kojima se (bezuspješno) traži prekogranično priznanje tako utvrđenog roditeljstva, što zorno prikazuje i praksa ESLJP-a.¹²

⁷ Vidi: Gas and Dubois protiv Francuske, ESLJP, 2012.

⁸ Vidi: X i drugi protiv Austrije, ESLJP, 2013.

⁹ Vidi: Marckx protiv Belgije, ESLJP, 1979; Johnston protiv Irske, ESLJP, 1986.

¹⁰ Kolokvijalno često nazivano i surogat majčinstvo.

¹¹ Primjerice u Grčkoj, Estoniji, Ukrajini, Kanadi, Sjedinjenim Američkim Državama itd.

¹² Vidi praksu ESLJP-a: Menneson protiv Francuske (2014), Labasse protiv Francuske (2014), Foulon i Bouvet protiv Francuske (2016), D. protiv Francuske (2020), Valdís Fjölfnisdóttir i drugi protiv Islanda (2021), C i E protiv Francuske (2022), D. B. i drugi protiv Švicarske (2022), K. K. i drugi protiv Danske (2022), C protiv Italije (2023) itd. ESLJP je jasno dao do znanja da do kršenja prava djeteta na poštovanje njegova/njezina privatnog života dolazi uvijek kada u drugoj državi ugovornici nije moguće osigurati priznanje roditeljstva biološkog oca djeteta rođenog od zamjenske majke, zakonito utvrđenog u inozemstvu. Također, u svom prvom „savjetodavnom mišljenju“ (engl. *Advisory opinion concerning the recognition in domestic law of a parent-child relationship between a child born through a gestational surrogacy arrangement abroad and the intended mother, requested by the French Court de Cassation (Request no P16-2018-001), Grand Chamber, 10 April 2019* (HUDOC, 2019)) vezanom za roditeljstvo djece rođene s pomoću zamjenskog majčinstva, ESLJP je ustanovio dva važna načela. Prvo, u takvom slučaju pravo djeteta na poštovanje njegova privatnog života nalaže da domaće pravo predvidi mogućnost priznavanja zakonskog roditeljstva namjeravane majke. Drugo, takvo priznanje ne mora nužno biti

Očito je da se Prijedlogom Uredbe o roditeljstvu smjera osigurati priznavanje roditeljstva u svim slučajevima, uključujući i one gdje pravo države priznanja ne priznaje istospolne roditelje ili namjeravane roditelje, što je svakako jedan od izazova u smislu postizanja jednoglasnosti u Vijeću EU-a.

2.1. MEĐUNARODNA NADLEŽNOST

Glede nadležnosti, Prijedlogom Uredbe o roditeljstvu predlažu se jedinstvena pravila o nadležnosti za utvrđivanje roditeljstva u prekograničnim slučajevima i prateća postupovna pravila (pokretanje postupka pred sudom (čl. 11.), razmatranje nadležnosti i dopustivosti (čl. 12. i 13.) i litispencija (čl. 14.).

Odredbom o općoj nadležnosti (čl. 6.), predviđa se šest alternativnih foruma utemeljenih na načelu proksimiteta između suda i djeteta čije se roditeljstvo utvrđuje (Prijedlog Uredbe, 2022, 13). Cilj je povećati mogućnost pristupa sudu kroz veći broj foruma koji zadovoljavaju kriterij blizine. Tako je postupak moguće pokrenuti pred sudom države članice: (a) uobičajenog boravišta djeteta u trenutku pokretanja postupka pred sudom; ili (b) državljanstva djeteta u trenutku pokretanja postupka pred sudom; ili (c) uobičajenog boravišta tuženika u trenutku pokretanja postupka pred sudom; ili (d) uobičajenog boravišta jednog od roditelja u trenutku pokretanja postupka pred sudom; ili (e) državljanstva bilo kojeg od roditelja u trenutku pokretanja postupka pred sudom; ili (f) rođenja djeteta. Dodatno se predviđa mogućnost zasnivanja nadležnosti na temelju prisutnosti djeteta (čl. 7.), supsidijarna nadležnosti (čl. 8.) i *forum necessitatis* (čl. 9.).

Prema uzoru na Uredbu (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju (Službeni list EU-a, L 201, 27. srpnja 2012.; u nastavku: Uredba o nasljeđivanju), uvodnom izjavom (40) Prijedloga Uredbe o roditeljstvu ističu se orijentacijski kriteriji za utvrđivanje uobičajenog boravišta djeteta, pa se navode: fizička prisutnost (koja nije privremena ili povremena), određeni stupanj integracije djeteta u društvenu i obiteljsku okolinu koja je u praksi težište njegova života, trajanje, redovitost, uvjeti i razlozi boravka djeteta na području predmetne države članice te državljanstvo djeteta. Ovisno o okolnostima slučaja, u obzir se mogu uzeti i mjesto i uvjeti djetetova pohađanja škole te obiteljski i društveni odnosi djeteta u državi članici, namjera roditelja da se nastane s djetetom u državi članici pod uvjetom da se očituje u konkretnim

u formi upisa podataka iz rodnog lista izdanog u inozemstvu u matičnu knjigu rođenih u državi priznanja, već se mogu koristiti i drugi učinkoviti mehanizmi, poput posvojenja djeteta od strane namjeravane majke.

koracima (kupnja ili najam nekretnine za stanovanje).¹³ Državljanstvo osobe koja rodi ili prethodno boravište te osobe u državi foruma nije relevantno.

U odnosu na državljanstvo kao kriterij zasnivanja nadležnosti, uvodnom izjavom (41) Prijedloga Uredbe o roditeljstvu uvodi se indirektna stranačka autonomija, i u vezi s izborom suda i izborom prava. Drugim riječima, u slučaju polipatridije djeteta ili roditelja, za potrebe primjene (buduće) Uredbe, „djetetu ili roditelju s više državljanstva omogućuje se odabir suda ili prava bilo koje države članice čije državljanstvo ima u trenutku pokretanja postupka pred sudom ili u trenutku utvrđivanja roditeljstva“ (Carpaneto, 2024, 28–29).¹⁴

Prema uzoru na Uredbu BU II ter, u Prijedlog Uredbe o roditeljstvu uključena je odredba koja se odnosi na prethodna pitanja (čl. 10.), kojom se i sudu koji ne bi bio nadležan na temelju Prijedloga Uredbe o roditeljstvu (ali je nadležan, primjerice, za uzdržavanje, nasljeđivanje i sl.) omogućuje odlučivanje o prethodnom pitanju koje se odnosi na roditeljstvo, ali s učinkom samo za taj postupak.

Konačno, tu je i odredba o pravu djeteta na izražavanje stava (čl. 15.).

2.2. MJERODAVNO PRAVO

U odnosu na mjerodavno pravo, Prijedlogom Uredbe o roditeljstvu nastoji se unificirati odredbe o mjerodavnom pravu za utvrđivanje roditeljstva, za sve slučajeve u kojima se to pitanje pojavljuje (rođenje, posvojenje, priznanje djeteta i drugi sporovi u vezi s roditeljstvom koji se mogu pojaviti tijekom života osobe). Time se osigurava pravna sigurnost i predvidljivost, a također i olakšano naknadno priznanje roditeljstva u drugoj državi članici.

Izbor poveznica za određivanje mjerodavnog prava upućuje na odstupanje od pristupa usklađivanja foruma i prava,¹⁵ u korist primjene onog prava koje će omogućiti utvrđivanje roditeljstva, prema mogućnosti obaju roditelja (Carpaneto, 2024, 29).

Prijedlogom je predviđena univerzalna primjena mjerodavnog prava (čl. 16.), tj. primjena mjerodavnog prava neovisno o tome je li riječ o pravu države članice ili treće države; isključenje *renvoi* (čl. 21.) i mogućnost pozivanja na javni poredak (u slučaju očite nespojivosti mjerodavnog prava s javnim poretком države članica čija su tijela

¹³ Vidi i praksu SEU-a u predmetima: A (2009, para. 39), Mercredi (2010, para. 49), OL protiv PQ (2017, paras. 50–52), HR (izreka), UD protiv XB (2018, para. 62), MPA protiv LCDNMT (2022, paras. 72–74, 76–78), W.J. protiv L.J. i J.J. (2022, para. 78).

¹⁴ Vidi i praksu SEU-a u predmetima: Garcia Avello (2003) i Hadady (2009).

¹⁵ Koji je karakterističan za Uredbe koje se odnose na nasljeđivanje, uzdržavanje i roditeljsku odgovornost.

nadležna), pri čemu je potrebno voditi računa o obvezi poštovanja prava sadržanih u Povelji EU-a o temeljnim pravima (osobito prava na nediskriminaciju) (čl. 22.).

Kao primarna poveznica za utvrđivanje roditeljstva predviđeno je „pravo države uobičajenog boravišta osobe koja rodi u trenutku rođenja djeteta“, odnosno, u slučaju kada nije moguće utvrditi uobičajeno boravište osobe koja rodi u trenutku rođenja, „pravo države rođenja djeteta“ (čl. 17. st. 1.). Pravo države uobičajenog boravišta osobe koja rodi u trenutku rođenja djeteta trebalo bi se primjenjivati „na situacije u kojima osoba koja rodi ima uobičajeno boravište u državi rođenja djeteta ili u državi koja nije država rođenja djeteta (primjerice, kada rodi tijekom putovanja) ili, prema analogiji, kada roditeljstvo treba utvrditi prije rođenja djeteta“ (uvodna izjava (51) Prijedloga Uredbe o roditeljstvu). Vrijeme rođenja trebalo bi tumačiti restriktivno, „uzimajući u obzir najčešće slučajeve u kojima se roditeljstvo utvrđuje primjenom zakona i upisuje u odgovarajući registar u roku od nekoliko dana od rođenja“ (uvodna izjava (51) Prijedloga Uredbe o roditeljstvu).

S obzirom na to da katkad nije moguće utvrditi nečije uobičajeno boravište, kao podredna poveznica predviđeno je pravo države rođenja djeteta. Time se omogućuje utvrđivanje roditeljstva i u onim slučajevima u kojima to inače ne bi bilo moguće (primjerice, u slučaju izbjeglice ili međunarodno raseljene majke). Time se omogućuje i utvrđivanje roditeljstva u slučaju zamjenskog majčinstva. Naime, zamjenska majka će, u najvećem broju slučajeva, imati uobičajeno boravište u državi koja dopušta utvrđivanje roditeljstva na temelju ugovora (González Beilfuss i Pretelli, 2022/2023, 297).

Neovisno o tome na temelju koje od navedenih poveznica je određeno mjerodavno pravo, moguće je da ono rezultira utvrđenjem roditeljstva samo jednog od roditelja (primjerice, genetskog roditelja). U tom slučaju na utvrđivanje roditeljstva drugog roditelja tijela države članice nadležna u pitanjima roditeljstva mogu primijeniti jedno od alternativno mjerodavnih prava: pravo državljanstva jednog od roditelja ili pravo države rođenja djeteta (čl. 17. st. 2.).

Za slučaj da je mjerodavno pravo države s više pravnih poredaka, mjerodavno pravo određuje se na temelju odredbe čl. 23. Prijedloga Uredbe o roditeljstvu.

Područje primjene mjerodavnog prava uključuje osobito: (a) postupke za utvrđivanje ili osporavanje roditeljstva; (b) obvezujuće pravne učinke i/ili dokaznu snagu javnih isprava; (c) aktivnu procesnu legitimaciju osoba u postupcima za utvrđivanje ili osporavanje roditeljstva; (d) sve rokove za utvrđivanje ili osporavanje roditeljstva (čl. 18.).

U skladu s ciljevima Prijedloga Uredbe (pravna sigurnost i kontinuitet roditeljstva) naknadna promjena mjerodavnog prava, bilo zbog promjene uobičajenog boravišta osobe koja je rodila ili promjene državljanstva jednog od roditelja, ne smije imati utjecaja na već utvrđeno roditeljstvo (čl. 19.).

Konačno, Prijedlogom Uredbe normirano je i mjerodavno pravo za jednostrane akte koji imaju učinak na roditeljstvo (čl. 20.). Tako je za formalnu valjanost takvih akata mjerodavno: (a) zakon mjerodavan za utvrđivanje roditeljstva u skladu s čl. 17.; (b) pravo države u kojoj osoba koja poduzima radnju ima uobičajeno boravište; ili (c) pravo države u kojoj je radnja poduzeta.

2.3. PRIZNANJE I OVRHA I EUROPSKA POTVRDA O RODITELJSTVU

U dijelu koji se odnosi na priznanje i ovrhu, Prijedlog Uredbe nudi detaljan i artikuliran režim koji uključuje priznanje i ovrhu sudskih odluka (čl. 24.–34.), javnih isprava s obvezujućim pravnim učinkom (čl. 35.–39.) i javnih isprava bez obvezujućeg učinka (čl. 44. i 45.). Navedeni režim inspiriran je sustavom uspostavljenim ranijim europskim uredbama, a temelji se na međusobnom povjerenju u odluke i isprave drugih država članica.

U odnosu na sudske odluke i javne isprave s obvezujućim pravnim učinkom,¹⁶ Prijedlogom Uredbe o roditeljstvu predviđeno je automatsko priznanje, tj. priznavanje odluke po sili zakona bez ikakvog posebnog postupka, uključujući i ažuriranje registra o građanskom stanju države članice priznanja, a također i tradicionalni razlozi za odbijanje priznanja. Jedan od razloga za odbijanje priznanja i javni je poredak, na koji se moguće pozvati, uzimajući u obzir interese djeteta (čl. 31. st. 1.(a)); ali samo u mjeri u kojoj to ne bi bilo protivno Povelji EU-a o temeljnim pravima, a posebno njezinu čl. 21. kojim se zabranjuje diskriminacija (čl. 31. st. 2.). To podrazumijeva restriktivnu i individualiziranu primjenu instituta javnog poretka.

Kako većina javnih isprava nema konstitutivni učinak, nego samo određenu dokaznu vrijednost u državi članici podrijetla,¹⁷ Prijedlogom Uredbe o roditeljstvu predviđeno je prihvaćanje te (ili barem usporedive) dokazne snage i u drugim državama članicama. To podrazumijeva da su učinci isprave u državi podrijetla točno poznati što se nastoji osigurati obrascima iz Priloga III. Prijedloga Uredbe o roditeljstvu, koji sadrže posebnu rubriku za opis dokazne snage određene javne isprave prema *lex originis*. Prihvaćanje javne isprave bez obvezujućeg učinka (uz koju je priložen obrazac iz Priloga III.) moguće je odbiti jedino pozivanjem na javni poredak, ali samo uz „poštovanje temeljnih prava

¹⁶ Uvodna izjava (59) Prijedloga Uredbe o roditeljstvu: „Ovisno o nacionalnom pravu, javna isprava kojom se utvrđuje roditeljstvo s obvezujućim učinkom u državi članici podrijetla može biti, na primjer, javnobilježnička isprava o posvojenju, upravna odluka kojom se utvrđuje roditeljstvo nakon priznanja očinstva.“

¹⁷ Uvodna izjava (59) Prijedloga Uredbe o roditeljstvu: „Ovisno o nacionalnom pravu, takva javna isprava može biti, na primjer, rodni list ili potvrda o roditeljstvu kojom se dokazuje roditeljstvo utvrđeno u državi članici podrijetla (bez obzira na to je li roditeljstvo utvrđeno na temelju zakona ili aktom nadležnog tijela, kao što su sudska odluka, javnobilježnička isprava, upravna odluka ili upis).“

i načela utvrđenih u Povelji, a posebno u njezinu čl. 21. o pravu na nediskriminaciju“ (čl. 45. st. 2.).

Odluke i isprave izdane u trećim državama ne podliježu režimu buduće Uredbe o roditeljstvu nego ostaju u domeni nacionalnog međunarodnog privatnog prava država članica (čl. 3. st. 3.). Drugim riječima, buduća Uredba o roditeljstvu primjenjivala bi se isključivo na priznavanje odluka kojima se utvrđuje roditeljstvo, odnosno na prihvaćanje javnih isprava kojima se dokazuje roditeljstvo, izdanih na području druge države članice.

Također, u skladu s praksom SEU-a u predmetima V. M. A. (2021) (vidi više: Rakić i Choi, 2023; Bracken 2022; Lima 2022; Tryfonidou, 2022) i Rzecznik Praw Obywatelskich protiv K. S. i drugih (2022) (vidi više: Kričková 2023; Bracken 2022; Lima 2022) Prijedlogom Uredbe o roditeljstvu osigurava se prekogranično priznanje roditeljstva za sve svrhe, a ne kao dosad samo radi ostvarivanja prava zajamčenih pravom EU-a.¹⁸

Prema uzoru na Uredbu o nasljeđivanju, Prijedlogom Uredbe o roditeljstvu predviđeno je i uvođenje Europske potvrde o roditeljstvu. Potvrda je neobvezna (čl. 46.), izdaje se u državi članici u kojoj je roditeljstvo utvrđeno (čl. 48.), na zahtjev djeteta ili pravnog zastupnika koji se u drugoj državi članici mora pozvati na status roditeljstva nad djetetom (čl. 47.), na jedinstvenom standardnom obrascu iz Priloga IV. (čl. 49.) Potvrda proizvodi učinke u svim državama članicama bez potrebe za posebnim postupkom i valjana je isprava za upis roditeljstva u odgovarajući upisnik države članice (čl. 53.). Prijedlogom Uredbe o roditeljstvu normirani su i mogućnost ispravka, izmjene ili opoziva Europske potvrde o roditeljstvu (čl. 55.), a također i postupci pravne zaštite (čl. 56.).

Europska potvrda o roditeljstvu trebala bi imati isti sadržaj i iste učinke u svim državama članicama i trebala bi imati istu dokaznu snagu kao u državi članici koja je potvrdu izdala (uvodna izjava (79) Prijedloga Uredbe o roditeljstvu). U skladu s decentraliziranim informacijskim sustavom, fizičke osobe ili njihovi pravni zastupnici imali bi mogućnost podnijeti zahtjev za izdavanje i zaprimanje Europske potvrde o roditeljstvu elektroničkim putem (uvodne izjave (82) i (83) Prijedloga Uredbe o roditeljstvu).

3. POTENCIJALNE SLABOSTI PRIJEDLOGA UREDBE O RODITELJSTVU

Iako je u Prijedlogu Uredbe o roditeljstvu eksplicitno navedeno da je „cilj Prijedloga zaštititi prava djece u prekograničnim situacijama“ (Prijedlog Uredbe, 2022, 4), i kontekst koji je prethodio predstavljanju Prijedloga Uredbe i tekst Prijedloga Uredbe done-

¹⁸ Praksa obaju europskih sudova (SEU-a i ESLJP-a) nedvojbeno upućuje da roditeljstvo i dalje definiraju kao genetski, a ne društveni ili funkcionalni status (Pap, 2023; Caraciolo di Torella i Foubert, 2015), pa je i dalje velik broj predmeta koje nije moguće riješiti izravno priznanjem roditeljstva.

kle otežavaju jasno viđenje spomenutog cilja. Činjenica da je do prijedloga došlo nakon objave predsjednice Europske komisije Ursule von der Leyen da će se zalagati za međusobno priznavanje obiteljskih odnosa unutar EU-a, kao i terminologija korištena u engleskoj (ujedno i najutjecajnijoj) verziji dokumenta govore u prilog pretjeranog fokusa na prava odraslih u odnosu na prava djeteta (González Beilfuss i Pretelli, 2022/2023, 277-278). U prilog takvom zaključku govori i funkcionalni pristup usmjeren na ostvarivanje „materijalne pravde“, iako je ublažen snažnijim naglaskom na temeljna prava i najbolji interes djeteta.

3.1. MEĐUNARODNA NADLEŽNOST

Nastavno na navedeno, opća međunarodna nadležnost za utvrđivanje roditeljstva temelji se na šest alternativnih foruma, što može biti osobito korisno kada se pravno priznanje odnosa roditelj – dijete razlikuje u dostupnim forumima (Budzikiewicz i sur., 2024, 19) i gdje mogućnost izbora između različitih foruma potencijalnim roditeljima daje priliku za izbor foruma koji će primijeniti povoljnije mjerodavno pravo, odnosno ono pravo koje omogućuje utvrđivanje roditeljstva u konkretnom slučaju. Iako ovakvo rješenje ostavlja mogućnost *forum shoppinga*, ali i mogućnost vođenja paralelnih postupaka, unificirano mjerodavno pravo (čl. 16. i 17.) i odredbe o litispendenciji (čl. 14.) u znatnoj mjeri smanjuju mogućnost zloupotreba. Jedna od ozbiljnijih primjedbi odredbi o općoj međunarodnoj nadležnosti odnosi se na nadležnosti sudova rođenja djeteta jer gledano dugoročno ne odražava načelo proksimiteta, pa se stoga može smatrati eksorbitantnom (Budzikiewicz i sur., 2024, 20). Osim toga, nadležnost foruma države rođenja djeteta dolazi u obzir samo u onim rijetkim slučajevima u kojima nadležnost nije moguće zasnovati na uobičajenom boravištu ili državljanstvu djeteta ili roditelja, primjerice u slučaju potpomognute prokreacije (González Beilfuss i Pretelli, 2022/2023, 294) ili u slučaju djece koja su izbjeglice ili raseljena na međunarodnoj razini zbog nemira u državi članici u kojoj imaju uobičajeno boravište. Umjesto toga, predlaže se kriterij boravišta djeteta u trenutku pokretanja postupka koji „pokriva“ oba navedena scenarija i, s jedne strane, također omogućuje pokretanje postupka pred tijelima države koja ima liberalnije odredbe o potpomognutoj prokreaciji dok, s druge strane, dokida vremenski neograničen pristup za navedeni kriterij u vezi sa zasnivanjem nadležnosti.

Zamjerku potencijalne eksorbitantnosti moguće je istaknuti i u odnosu na kriterije uobičajenog boravišta odnosno državljanstva bilo kojeg od roditelja u trenutku pokretanja postupka pred sudom (Budzikiewicz i sur., 2024, 22) jer ostavljaju prostora i za pokretanje postupka pred sudom države uobičajenog boravišta ili državljanstva i onog roditelja čije roditeljstvo nije sporno. Time se moguće nastojalo olakšati pokretanje postupka roditelju čije roditeljstvo nije sporno, međutim, s obzirom na dokaze (najčešće biološki uzorak) koji se traže za zasnivanje pravnog odnosa između roditelja i djeteta

u slučajevima kada se drugi roditelj tome opire i prekograničnu prirodu predmeta koji se Prijedlogom Uredbe o roditeljstvu normiraju, pitanje je koliko je navedeno rješenje ujedno i najbolje rješenje. Naime, unatoč postojanju europske Uredbe (EU) 2020/1783 Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenoga 2020. o suradnji između sudova država članica u izvođenju dokaza u građanskim ili trgovačkim stvarima (izvođenje dokaza) (preinaka) (Službeni list EU-a, L 405 od 2. prosinca 2020.; u nastavku: Uredba o izvođenju dokaza), još i dalje je znatno lakše i brže takve postupke provesti u državi foruma.

Nadalje, u odnosu na *forum presentiae* (nadležnost utemeljenu na prisutnosti djeteta) (čl. 7.), predložena odredba ostavlja prostora i za korištenje navedene nadležnosti u slučajevima u kojima dijete ima uobičajeno boravište na području države članice koja nije obuhvaćena čl. 6.,¹⁹ što također odstupa od načela proksimiteta. Stoga se predlaže navedenu odredbu preurediti tako da iz nje jasno proizlazi da njezina primjena dolazi u obzir samo u onim slučajevima u kojima djetetovo uobičajeno boravište uopće nije moguće utvrditi u trenutku pokretanja postupka (González Beilfuss i Pretelli, 2022/2023, 295). To tim više jer Prijedlog Uredbe o roditeljstvu uključuje i odredbu o supsidijarnoj nadležnosti (čl. 8.) koja, u slučaju kada se utvrdi da sud nijedne države članice nije nadležan u skladu s Prijedlogom Uredbe o roditeljstvu, omogućuje primjenu nacionalnih propisa te države članice (što obuhvaća upravo one situacije u kojima su okolnosti bitne za zasnivanje nadležnosti situirane u trećoj državi) (Danielli, 2023, 1393); a tu je i *forum necessitatis* (čl. 9.) (vidi: Franzina, 2020, 325–330; Rosolillo, 2010, 403–418; Franzina, 2009, 1121–1129).

Za razliku od nekih drugih uredbi iz područja obiteljskog prava, Prijedlog Uredbe o roditeljstvu ne predviđa odredbu o izboru suda. Međutim, usporedba pokazuje da su u slučaju drugih uredbi u području obiteljskog prava predviđeni limitirani kriteriji za zasnivanje opće nadležnosti koji su onda dodatno relaksirani odredbom o (limitiranom) izboru suda, dok su Prijedlogom Uredbe o roditeljstvu predviđeni vrlo široki kriteriji za zasnivanje opće nadležnosti pa bi dodatno davanje mogućnosti izbora potencijalnim roditeljima izašlo iz okvira „pristupa usmjerenog na dijete“.

U odnosu na procesne odredbe o nadležnosti, koje slijede rješenja uspostavljena drugim Uredbama u području obiteljskog prava, jedino odredba o litispendenciji (čl. 14.) traži dodatno razmatranje (Budzikiewicz i sur., 2024, 32). Naime, navedena odredba traži i objektivni i subjektivni identitet spora²⁰ što, s obzirom na učinak odluka donesenih u ovakvim postupcima (*erga omnes*) može biti kontraproduktivno. To stoga što Prijedlog Uredbe obuhvaća ne samo utvrđivanje nego i osporavanje roditeljstva, pa bi u

¹⁹ Članak 7.: „Ako se nadležnost ne može utvrditi na temelju čl. 6., nadležni su sudovi države članice u kojoj je dijete prisutno.“

²⁰ Članak 14. st. 1.: „Ako se pred sudovima različitih država članica vode postupci s istim zahtjevom i između istih stranaka (...)“

slučaju paralelnih postupaka vezanih za utvrđivanje roditeljstva (više potencijalnih roditelja) istog djeteta bilo nužno osigurati da se izbjegnu proturječne odluke, što je svakako slučaj kada jedan sud odlučuje o tome. Alternativno, ako bi odredba o litispendenciji ostala kakva je, trebalo bi razmisliti o eventualnom hijerarhijskom ustroju kriterija za zasnivanje opće međunarodne nadležnosti (González Beilfuss i Pretelli, 2022/2023, 294).

Jedna od primjedbi na prijedlog Uredbe odnosi se i na odredbu o pravu djeteta na izražavanje mišljenja (čl. 15.) (Budzikiewicz i sur., 2024, 35). Tako neki autori smatraju da, s obzirom na to da saslušanje djeteta u postupcima utvrđivanja roditeljstva (u pravilu) nema niti može imati utjecaja na utvrđivanje roditeljstva te da u tom smislu nije od značaja, čak može negativno utjecati na dijete jer može pobuditi određena očekivanja na strani djeteta dok, zapravo, nema nikakvog utjecaja na odluku suda (González Beilfuss i Pretelli, 2022/2023, 296; GEDIP Position paper on Parenthood, 2023, 2). Ipak, uklanjanje navedene odredbe ne bi bilo ispravno jer je djetetovo mišljenje itekako značajno u postupku osporavanja očinstva i postupku posvojenja. Stoga bi odredbu trebalo zadržati mada u ponešto izmijenjenoj formi, svakako u dijelu koji se odnosi na dob djeteta, a koja je Prijedlogom Uredbe o roditeljstvu ograničena na 18 godina, što u praksi može dovesti do nedoumica u odnosu na domašaj navedene odredbe. Očito je da je predlagatelj htio naglasiti potrebu davanja glasa i maloljetnoj djeci, međutim, kako je eksplicitno navedeno u t. 2. čl. 4. Prijedloga Uredbe o roditeljstvu, „dijete“ znači osoba bilo koje dobi čije roditeljstvo treba utvrditi, priznati ili dokazati. Stoga se i odredba o saslušanju djeteta zapravo odnosi na svu „djecu“ u smislu t. 2. čl. 4. Prijedloga Uredbe o roditeljstvu pa bi možda bilo dobro to naglasiti.

3.2. MJERODAVNO PRAVO

Odredbe kolizijskih pravila služe osiguranju pravne sigurnosti i predvidljivosti režima predviđenog Prijedlogom Uredbe o roditeljstvu. Nastavno na kolizijska pravila predviđena Prijedlogom Uredbe, također je moguće istaknuti određene zamjerke. Prva zamjerka odnosi se na primarno mjerodavno pravo, tj. uobičajeno boravište osobe koja rodi u trenutku rođenja (čl. 17. st. 1.) jer ne predstavlja najbolje rješenje u svim situacijama, s obzirom na to da je poveznica zauvijek fiksirana uz vrijeme rođenja djeteta. Primjerice, u situaciji gdje majka s uobičajenim boravištem u jednoj državi rodi u toj državi, a poslije se vrati u državu čije državljanstvo ima ona, dijete i drugi roditelj, primjena prava uobičajenog boravišta osobe koja rodi u trenutku rođenja podrazumijevala bi primjenu prava koje potencijalno više nema veze s roditeljima i djetetom, a niti s njihovim legitimnim očekivanjima (Budzikiewicz i sur., 2024, 39; GEDIP Position Paper on Parenthood, 2023, 3). Isto je i u situaciji gdje se traži priznanje očinstva nekoliko godina nakon rođenja djeteta ili u situaciji gdje je dijete odmah nakon rođenja odvojeno

od majke ili se preselilo u drugu državu ili ako se roditeljstvo osporava ili utvrđuje kasnije u životu djeteta, ako je dijete posvojeno itd. S obzirom na navedeno, a također i okolnost da Prijedlog Uredbe o roditeljstvu propisuje univerzalnu primjenu mjerodavnog prava (dakle, i primjenu prava treće države), predlaže se ograničavanje ove poveznice na „utvrđivanje roditeljstva“ u „vrijeme rođenja djeteta“ (Danielli, 2023, 1395), a nakon inicijalne alokacije roditeljstva pri rođenju, mjerodavno pravo bi trebalo biti utvrđeno uobičajenim boravištem djeteta (Budzikiewicz i sur., 2024, 42). Alternativni prijedlog (zapravo inicijalni prijedlog Ekspertne grupe (engl. *Expert Group on the recognition of parenthood between Member States*))²¹ povratak je na „pravo države uobičajenog boravišta djeteta u vrijeme utvrđivanja roditeljstva ili u vrijeme pokretanja postupka pred sudom“ (Register of Commission Expert Groups and Other Similar Entities, 2022b; Danielli, 2023, 1396). Doduše i taj prijedlog ima svoje slabosti, ponajprije, teškoće u utvrđivanju uobičajenog boravišta tek rođenog djeteta (osobito u situacijama u kojima se dijete odmah rastaje od majke). Jasno je da se navedenom odredbom smjera osigurati utvrđivanje roditeljstva do kojega je došlo zamjenskim majčinstvom jer će zamjenska majka uglavnom imati uobičajeno boravište u državi u kojoj je ono dopušteno, međutim, (barem zasad) prevladavaju slučajevi u kojima će primjena čl. 17. st. 1. upućivati na primjenu prava koje nije u najužoj vezi sa situacijom na koju se primjenjuje. Stoga bi možda vrijedilo razmisliti o općem i posebnim pravilima.

Druga zamjerka odnosi se na st. 2. čl. 17. koji, u svim slučajevima u kojima bi primjena st. 1. imala za posljedicu utvrđivanje roditeljstva samo jednog roditelja, propisuje mogućnost primjene državljanstva jednog od roditelja ili prava države rođenja djeteta na utvrđivanje roditeljstva drugog roditelja. Iz uvodne izjave (52) Prijedloga Uredbe o roditeljstvu da se iščitati da se navedenom odredbom smjera podržati utvrđivanje roditeljstva u slučaju istospolnih partnera. Međutim, iz teksta odredbe („može se“) nije jasno tko odlučuje o tome hoće li ta mogućnost biti korištena – sud, javni službenik (matičar) ili države članice (Budzikiewicz i sur., 2024, 40), a ni uvodne izjave ne nude pojašnjenje. Ipak, primjena navedene odredbe u predloženom obliku mogla bi dovesti do toga da se roditeljstvo djeteta procjenjuje različito ovisno o državi članici i sudu ili tijelu koje mora odlučiti o pitanju roditeljstva, što je u koliziji s ciljevima Prijedloga Uredbe o roditeljstvu.

Nadalje, uvodnom izjavom (51) Prijedloga Uredbe o roditeljstvu pojašnjava se da je uobičajeno boravište osobe koja rodi u trenutku rođenja primarna poveznica, a da je pravo države rođenja djeteta supsidijarna poveznica, čija primjena dolazi u obzir „u rijetkim slučajevima u kojima se ne može utvrditi uobičajeno boravište osobe koja rodi u trenutku rođenja“. Uvodnom izjavom (52) pojašnjava se da primjena poveznica sadržanih u čl. 17. st. 2. dolazi u obzir kada primjena primarno mjerodavnog prava sadržanog

²¹ Register of Commission Expert Groups, E03765.

u st. 1. rezultira utvrđenjem roditeljstva samo jednog roditelja. Međutim, nije detaljno razjašnjen odnos između prava određenog st. 1. i st. 2., s obzirom na pojedine, relativno česte, scenarije. Primjerice, prema pravu mjerodavnom na temelju st. 1. drugi roditelj bi bio bivši suprug majke djeteta, dok prema pravu mjerodavnom na temelju st. 2. bivši suprug ne bi bio utvrđen roditeljem pa bi njezin novi partner mogao priznati očinstvo bez prethodnog osporavanja roditeljstva bivšeg supruga. Dvojbeno je i je li ovakvo rješenje uopće u interesu djeteta, osobito u slučaju kada bivši suprug majke nije otac djeteta, a biološki otac djeteta ne može izravno priznati dijete bez prethodnog osporavanja pravomoćno utvrđenog očinstva bivšeg supruga majke djeteta. Stoga se i ovdje predlaže ograničavanje primjene st. 1. na „utvrđivanje roditeljstva“ u „vrijeme rođenja djeteta“ (Budzikiewicz i sur., 2024, 41; González Beilfuss i Pretelli, 2022/2023, 297). U odnosu na sadržaj čl. 17. st. 2., predlaže se i preciznija formulacija, usmjerena na slučajeve u kojima je bitno i prikladno ponuditi alternativne poveznice, koje bi se primjenjivale automatski i *ex officio*, s ciljem izbjegavanja primjene diskriminirajućeg nacionalnog prava (Budzikiewicz i sur., 2024, 43).

Za konzervativnije europske države, poseban izazov pri primjeni mjerodavnog prava mogla bi biti i primjena prava koje priznaje roditeljstvo istospolnih roditelja, transroditelja (Margaria, 2024) ili dopušta zamjensko majčinstvo (A. Rokas, 2024) te, s obzirom na univerzalnu primjenu mjerodavnog prava (čl. 16.), primjena prava trećih država koja su znatno liberalnija od prava države suda pa, primjerice, dopuštaju dodjelu statusa roditelja za više od dva roditelja (Abraham, 2017, 427; Dimsey, 2008, 109–110).²²

3.3. PRIZNANJE I OVRHA I EUROPSKA POTVRDA O RODITELJSTVU

U odnosu na priznanje i ovrhu stranih odluka i isprava o roditeljstvu, Komisija se očito vodila rješenjima sadržanim u već postojećim uredbama u području obiteljskog prava,²³ koja su načelno adekvatna, iako ne i idealna u predmetima vezanim za prekogranično priznavanje roditeljstva. To se ponajprije odnosi na javne isprave s obvezujućim učinkom, koje nisu posebno definirane. Kao i u svim ranijim Uredbama, Prijedlogom uredbe dana je samo definicija „javne isprave“ kao „isprave koja je službeno sastavljena ili registrirana kao javna isprava u bilo kojoj državi članici o pitanjima roditeljstva i čija se vjerodostojnost: (a) odnosi na potpis i sadržaj isprave; i (b) uspostavlja je državno tijelo ili drugo tijelo koje je u tu svrhu ovlastila država članica podrijetla“ (čl. 4. t. 6.); dok je pitanje sadržaja pojma „obvezujući učinak“ prepušteno državi članici podrijetla isprave (čl. 37. st. 2.). Pojedini autori smatraju da je s obzirom na širinu kriterija za zasnivanje

²² Tako, pravo Louisiane dopušta sudovima priznavanje dvojnog očinstva, gdje se roditeljima djeteta smatraju i presumirani otac i biološki otac; Florida i Pennsylvania dopuštaju sudovima da donesu odluku da se u rodnom listu registriju tri roditelja (genetski roditelji i partnerica genetske majke); itd.

²³ Vidi, primjerice, čl. 2. st. 2. t. 2. Uredbe (EU) 2019/1111.

direktne nadležnosti, a time i činjenicu da bi kriterij blizine mogao biti slabiji, učinkovitost ovakve kontrole upitna (González Beilfuss i Pretelli, 2022/2023, 300).

Međutim, Prijedlogu Uredbe o roditeljstvu nedostaje i uputa kako tretirati odluke i javne isprave s obvezujućim učinkom izdane u trećim državama koje su na temelju nacionalnog međunarodnog privatnog prava priznate u nekoj od država članica EU-a. Iako se o tome raspravljalo tijekom sastanaka Ekspertne grupe i unatoč prijedlogu da se u potvrdu koja prati javnu ispravu sastavljenu u državi članici umetne specifikacija koja bi razjasnila temelji li se ta nacionalna isprava na prethodnom priznanju isprave o roditeljstvu izdane u trećoj državi, takva se odredba nije našla u Prijedlogu Uredbe o roditeljstvu (Register of Commission Expert Groups and Other Similar Entities, 2022a). U odnosu na odluke i javne isprave s obvezujućim učinkom koje su ipak prošle kontrolu (priznanje) države članice to i nije toliko sporno, koliko je sporno u odnosu na javne isprave bez obvezujućeg učinka izdane u trećoj državi koje europskim pravosudnim prostorom cirkuliraju bez ikakve kontrole (Danielli, 2023, 1398).

Konačno, s obzirom na postojanje Uredbe (EU) 2016/1191 Europskog parlamenta i Vijeća od 6. srpnja 2016. o promicanju slobodnog kretanja građana pojednostavnjenjem zahtjeva za predočavanje određenih javnih isprava u Europskoj uniji i izmjeni Uredbe (EU) br. 1024/2012 (Službeni list EU-a, L 200, 26. srpnja 2016.; u nastavku: Uredba o slobodnom kretanju određenih javnih isprava), koja se (među ostalim) primjenjuje na sve javne isprave o roditeljstvu i sadrži razrađene mehanizme za provjeru njihove vjerodostojnosti, uvođenje dodatnih mehanizama za provjeru vjerodostojnosti javnih isprava o roditeljstvu nije nužno, a ni poželjno.

U odnosu na Europsku potvrdu o roditeljstvu, opća i ujedno najozbiljnija primjedba odnosi se na (ne)potrebnost njezina uvođenja. S obzirom na to da je izravno inspirirana Europskom potvrdom o nasljeđivanju koja se generalno smatra velikom i poželjnom inovacijom, logično je pitanje u čemu je problem. Za početak, „status“ nasljednika utvrđuje se u odnosu na konkretnu ostavinu i nije ekskluzivan, za razliku od roditeljstva koje je status o kojem se ne može pregovarati, a izravno utječe na djetetov identitet i mogućnost ostvarivanja različitih (uključujući ljudska) prava (González Beilfuss i Pretelli, 2022/2023, 303). Drugim riječima, Europska potvrda o nasljeđivanju i Europska potvrda o roditeljstvu imaju potpuno različite svrhe. Europskom potvrdom o nasljeđivanju dokazuje se postojanje uvjeta za stjecanje određenih imovinskih prava, a potom nadležno tijelo države članice utvrđuje status, odnosno prava nasljednika na ostavini; dok se Europskom potvrdom o roditeljstvu dokazuje već utvrđeni *status filiationis*,²⁴ pa je dokaz o statusu jedan od preduvjeta za izdavanje potvrde.

²⁴ Neovisno o tome kako je utvrđen – sudskom odlukom, javnom ispravom s obvezujućim učinkom ili javnom ispravom bez obvezujućeg učinka.

Odatle slijedi da ni značenje presumpcije istinitosti nema identičan sadržaj u kontekstu nasljeđivanja i u kontekstu roditeljstva. Naime, iako neobvezna, jednom izdana Europska potvrda o roditeljstvu prevladava nad bilo kojim drugim dokumentom koji potvrđuje drugačiju istinu kad je riječ o odnosu roditelj – dijete koji potvrđuje. Drugim riječima, jedini način za utvrđivanje statusa različitog od onog kako je utvrđen u Europskoj potvrdi o roditeljstvu jest traženje ispravka ili izmjene Potvrde, za što je nadležna država podrijetla Potvrde, tj. država u kojoj je utvrđeno roditeljstvo. Eventualno drugačije tumačenje, primjerice da „je mjerodavno pravo ograničeno na utvrđivanje pretpostavke o roditeljstvu, a da Potvrda služi samo za kruženje takve pretpostavke“ (González Beilfuss i Pretelli, 2022/2023, 304), dovodi u pitanje dodanu vrijednost i potrebu uvođenja Potvrde.

Dvojbe izaziva i izdavanje Europske potvrde o roditeljstvu na temelju javne isprave bez obvezujućeg učinka, s obzirom na to da ta vrsta isprava može proizvoditi različite učinke u različitim državama. Izdavanjem Europske potvrde o roditeljstvu *de facto* se ukida učinak čl. 45. st. 1. Prijedloga Uredbe o roditeljstvu i ujednačavaju učinci odnosne javne isprave bez obvezujućeg pravnog učinka u svim državama članicama. Pitanje je što će se dogoditi ako nadležno tijelo zaključi da se, u skladu s mjerodavnim pravom, status roditeljstva razlikuje od onog upisanog u rodni list koji podnosi podnositelj zahtjeva (GEDIP Position Paper on Parenthood, 2023, 4).

Sve navedeno samo potvrđuje da mehaničko preuzimanje rješenja sadržanih u drugim pravnim aktima rijetko uspijeva postići željeni efekt, odnosno da je potreban kontekstualni pristup.

4. POTENCIJALNE REPERKUSIJE PRIJEDLOGA UREDBE NA HRVATSKO OBITELJSKO PRAVO

Hrvatsko obiteljsko pravo spada u kategoriju tradicionalno usmjerenih obiteljskih prava. Nekoliko je pokazatelja u prilog takvoj tvrdnji. Još 2012. godine donesen je Zakon o medicinski pomognutoj oplodnji (Narodne novine, broj 86/12) koji je i danas na snazi. U skladu s čl. 10. navedenog Zakona, korisnici prava na medicinski pomognutu oplodnju mogu biti „punoljetni i poslovno sposobni muškarac i žena koji su u braku, odnosno u izvanbračnoj zajednici“ (st. 1.), „punoljetna poslovno sposobna žena koja ne živi u braku, izvanbračnoj ili istospolnoj zajednici, čije je dosadašnje liječenje neplodnosti ostalo bezuspješno“ (st. 2.) i „osoba koja odlukom o lišenju poslovne sposobnosti nije ograničena u davanju izjava koje se tiču osobnih stanja“ (st. 3.). U skladu čl. 31. Zakona o medicinski pomognutoj oplodnji, zamjensko majčinstvo eksplicitno je zabranjeno. Tako je zabranjeno: objavom javnog oglasa ili na bilo koji drugi način tražiti ili nuditi uslugu rađanja djeteta za drugog (st. 1.); ugovarati ili provoditi medicinski pomognutu

oplodnju radi rađanja djeteta za druge osobe i predaje djeteta rođenog nakon medicinski pomognute oplodnje (st. 2.); a ugovori, sporazumi ili drugi pravni poslovi o rađanju djeteta za drugog i o predaji djeteta rođenog nakon medicinski pomognute oplodnje, uz novčanu naknadu ili bez naknade ništetni su (st. 3.). Godinu poslije, 2013., održan je referendum o ustavnoj definiciji braka na kojem je gotovo dvotrećinska većina (Dnevnik.hr, 2013) poduprla referendumsko pitanje da se u Ustav Republike Hrvatske (Narodne novine, broj 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 5/14) unese definicija braka kao „životne zajednice muškarca i žene“. Smatralo se da se time zaštitilo „pravo djeteta da se rodi i odrasta, kada god je to moguće, u jedinjoj zajednici koja može stvoriti novi život – zajednici žene i muškarca“ (U ime obitelji, 2016). Na tom tragu, 2014. godine Zakonom o životnom partnerstvu osoba istog spola (Narodne novine, broj 92/14, 98/19) normirani su (*inter alia*) učinci životnog partnerstva koji se u mnogo čemu izjednačavaju s učincima priznatima bračnim drugovima,²⁵ odnosno izvanbračnoj zajednici ako je riječ o neformalnom životnom partnerstvu. U dijelu kojim se normiraju odnosi vezani uz djecu (čl. 40.–43.) normirano je ostvarivanje roditeljske skrbi životnog partnera, donošenje odluka u vezi s djetetom, ostvarivanje osobnih odnosa nakon prestanka životnog partnerstva te ostali odnosi vezani uz djecu. Ono što Zakonom o životnom partnerstvu osoba istog spola nije normirano i ostalo je izvan domašaja životnih partnera je (ne)mogućnost posvajanja djece. Takvo rješenje nije u suprotnosti s revidiranom Europskom konvencijom o posvojenju djece iz 2008. godine (Council of Europe Treaty Series – CETS, No. 202, Strasbourg, 27. studenoga 2008.) (u nastavku: EKPD 2008) koja odluku o krugu potencijalnih posvojitelja ostavlja u nadležnosti nacionalnog zakonodavca (čl. 7. st. 2.), ali bi moglo biti u suprotnosti s praksom ESLJP-a koji (iako načelno) ovo pitanje razmatra, ne samo iz perspektive djeteta nego i iz perspektive odraslih osoba i zabrane diskriminacije (detaljno o tome: Rešetar, 2022, 714–718). Zabrana posvajanja navela je brojne LGBT osobe da se upuste u druge načine planiranja obitelji, kao što su potpomognuta oplodnja u inozemstvu, potpomognuta oplodnja izvan sustava zdravstvene skrbi, jednoroditeljsko posvojenje djeteta, dogovor životnih partnerica s muškim donatorom, dogovor gej i lezbijskih parova i slično; koji (ako se provode u inozemstvu) mogu rezultirati nepriznavanjem „prava vezanih za obiteljske odnose“ u Republici Hrvatskoj.²⁶

Nastavno na navedeno, očito je da bi usvajanje Prijedloga Uredbe o roditeljstvu (posredno) imalo značajne reperkusije na hrvatsko obiteljsko pravo. Stoga ne čudi što je Odbor za europske poslove u Stajalištu Republike Hrvatske o Prijedlogu Uredbe Vijeća o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju odluka i prihvaćanju javnih isprava u pitanjima roditeljstva i o uspostavi europske potvrde o roditeljstvu COM (2022) 695

²⁵ Tako u osobnim pravima, imovinskim pravima, u vezi s nasljeđivanjem, poreznim statusom itd.

²⁶ Vidi praksu Upravnog suda u Zagrebu, u predmetu Us I-3673/2022-11 od 19. veljače 2025. (para. 14.3.).

(u nastavku: Stajalište RH o Prijedlogu Uredbe o roditeljstvu) iskazao suzdržan stav prema aktualnom Prijedlogu (Hrvatski sabor, 2022).

Hrvatskim obiteljskim pravom kao roditelji djeteta određeni su otac i majka djeteta. Majčinstvo se temelji na oborivoj presumpciji *mater semper certa est* (više vidi: Hoško, 2024, 14; Rešetar, 2022, 263–266; Hrabar, 2021, 123) te ga je moguće utvrditi na temelju te presumpcije, priznanjem ili sudskom odlukom. Uredba normira prekogranično roditeljstvo, a uvidom u Obiteljski zakon Republike Hrvatske očito je da se nigdje ne spominje roditeljstvo, nego isključivo majčinstvo i očinstvo. Majčinstvo i očinstvo spolno su i rodno uvjetovani pojmovi koji se odnose na specifične roditeljske uloge. Nasuprot tome, „roditeljstvo“, kako je definirano čl. 4. Prijedloga Uredbe o roditeljstvu, znači „odnos između roditelja i djeteta utvrđen zakonom“. Razvidno je da je riječ o mnogo širem, rodno neutralnom pojmu, koji obuhvaća svaki odnos između roditelja i djeteta utvrđen zakonom neovisno o pravnoj osnovi na temelju koje je zasnovan. To potvrđuje i obrazloženje čl. 4. Prijedloga Uredbe o roditeljstvu, gdje se eksplicitno navodi da je „Prijedlogom obuhvaćeno roditeljstvo utvrđeno u državi članici za maloljetnike i odrasle osobe, uključujući preminulo dijete i dijete koje još nije rođeno, bez obzira na to je li riječ o samohranom roditelju, *de facto* paru, bračnom paru ili paru u registriranom partnerstvu.“ Nadalje, Prijedlogom je obuhvaćeno „priznavanje roditeljstva djeteta bez obzira na to kako je dijete začeto ili rođeno, čime su obuhvaćena djeca začeta s pomoću tehnologije za potpomognutu oplodnju,²⁷ i neovisno o vrsti obitelji djeteta, čime su obuhvaćena djeca s dva istospolna roditelja, djeca s jednim samohranim roditeljem i djeca koju su u državi članici posvojili jedan ili dva roditelja“ (Obrazloženje Prijedloga Uredbe, 2022, 12). S obzirom na nacionalni zakonodavni okvir, usvajanje Prijedloga Uredbe o roditeljstvu podrazumijevalo bi i prihvaćanje nove terminologije koja nije usklađena s postojećim materijalnopравnim okvirom i izlazi izvan okvira određenih hrvatskim zakonodavstvom.

S aspekta hrvatskog obiteljskog prava, sporno je priznavanje roditeljstva u slučajevima roditeljstva osoba istog spola i roditeljstva do kojeg se došlo zamjenskim majčinstvom. Niti Obiteljski zakon, a niti Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola ne predviđaju mogućnost posvojenja djeteta od strane istospolnih partnera; dok Zakon o medicinski pomognutoj oplodnji eksplicitno zabranjuje prokreaciju s pomoću zamjenskog majčinstva.

Osobito je sporno roditeljstvo zasnovano u trećoj državi, do čijeg bi priznanja na temelju Prijedloga Uredbe o roditeljstvu moglo doći posredno (priznanjem javne isprave o roditeljstvu izdane u drugoj državi članici na temelju priznate strane sudske odluke ili javne isprave o roditeljstvu), a koje se u Republici Hrvatskoj ne bi moglo priznati ni za koju svrhu. To tim više što je Prijedlogom Uredbe o roditeljstvu eventualno pozivanje na institut javnog poretka uvjetovano interesima djeteta i pravom na nediskriminaciju (čl.

²⁷ Što može uključivati i zamjensko majčinstvo.

39. st. 1.(a) i st. 2.). Tako je pozivanje na javni poredak dopušteno „iznimno i s obzirom na okolnosti svakog konkretnog slučaja, a ne apstraktno“ (npr., u slučaju istospolnih roditelja) i to samo ako je priznanje očito nespojivo s javnim poretkom države priznanja, primjerice, „jer su povrijeđena temeljna prava osobe kod začeća, rođenja ili posvojenja djeteta ili pri utvrđivanju roditeljstva djeteta“ (Obrazloženje Prijedloga Uredbe, 2022, 15).

Na istoj osnovi, s aspekta obiteljskog prava Republike Hrvatske, sporno je i omogućavanje univerzalne primjene mjerodavnog prava (čl. 16. Prijedloga Uredbe o roditeljstvu). Prava država članica EU-a, koliko god različita, temelje se na određenim minimalnim standardima utvrđenima Konvencijom UN-a o pravima djeteta (Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori, broj 15/90, Narodne novine – Međunarodni ugovori, broj 12/93, 20/97, 4/98, 13/98), Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Poveljom EU-a o temeljnim pravima i drugim međunarodnim dokumentima. Također, obiteljska prava europskih država drže se dualnog koncepta roditeljstva, za razliku od prava nekih trećih država koja omogućuju priznavanje roditeljskog statusa više osoba. Tako, primjerice, kalifornijski sudovi mogu priznati višeroditeljstvo kada procijene da bi pripisivanje roditeljskog statusa samo dvama roditeljima bilo štetno za dijete (Abraham, 2017, 430–432). Pravo Britanske Kolumbije ide i dalje od toga jer, umjesto da utvrđuje roditeljstvo, predviđa dodjelu statusa roditelja na temelju roditeljskih sporazuma i stoga kao roditelje priznaje više roditelja (Abraham, 2017, 432–433). Sve navedeno, s aspekta hrvatskog obiteljskog prava, apsolutno nije prihvatljivo. Prihvatljivo bi bilo ograničiti primjenu mjerodavnog prava na prava država članica. Kao alternativu, neki predlažu normirati obvezu država članica da u ispravama o roditeljstvu utvrđenom na temelju odluke ili isprave izdane u trećoj državi to bude navedeno u ispravi. Međutim, čak i uz uvođenje takve obveze, s obzirom na predviđeno automatsko priznanje i ograničenja pozivanja na javni poredak, pitanje je bi li bilo moguće odbijanje priznanja takve odluke, odnosno prihvaćanja takve isprave.

Konačno, prihvaćanje prijedloga Uredbe o roditeljstvu podrazumijevalo bi i određene prilagodbe u dijelu koji se na evidentiranje činjenica utvrđenih primjenom buduće Uredbe o roditeljstvu. Na temelju aktualnog zakonodavstva, evidentiranje u službenoj evidenciji činjenica unaprijed utvrđenih u inozemstvu obveza je matičnih ureda pa se može očekivati da će biti dužni evidentirati i činjenice utvrđene Europskom potvrdom o roditeljstvu. U tom smislu, potrebno je propisati daljnje postupanje s podnesenim potvrdama.

5. ZAVRŠNA RAZMATRANJA

Preduvjet je bilo koje rasprave o roditeljstvu ili priznavanju roditeljstva razumijevanje različitih tipova roditeljstva – biološkog (koje podrazumijeva genetsku (DNA) vezu), socijalnog (koje podrazumijeva skrb o djetetu) i pravnog (koje podrazumijeva da

je roditeljstvo utvrđeno zakonom, na temelju biološkog i/ili socijalnog roditeljstva, dakle ne nužno u oba) (de Groot, 2021, 3).

Do pojave istospolnih partnerstava/brakova i tehnika medicinski potpomognute oplodnje postojala je generalna ujednačenost u zakonima različitih država u vezi s utvrđivanjem roditeljstva. Nacionalni obiteljski zakoni kao opće pravilo pripisivali su zakonsko roditeljstvo osobama za koje se u trenutku rođenja djeteta čini da su genetski roditelji djeteta, stoga se zakonsko roditeljstvo u većini slučajeva podudaralo s genetskim roditeljstvom. Za one iznimne slučajeve u kojima takvo utvrđivanje roditeljstva ne odgovara činjeničnom stanju stvari, predviđao se određeni broj oborivih pretpostavki koje omogućuju pripisivanje zakonskog roditeljstva osobama za koje se pretpostavlja da su genetski povezane s djetetom (a bez traženja stvarnog dokaza tih genetskih veza). Općeprihvaćena alternativa takvom utvrđivanju – posvojenje, dopuštalo je utvrđivanje roditeljstva i u slučajevima u kojima nije postojala genetska veza između roditelja i djeteta.

Napredak bez presedana u potpomognutoj oplodnji, posebice zamjenskom majčinstvu, doveo je do svojevrstne „revolucije“ u poimanju koncepta roditeljstva dovođenjem u pitanje njegovih temelja, počevši s načelom *mater semper certa est* (Carpaneto, 2024, 12; Župan i sur., 2013). Činjenica da države imaju veoma različit zakonodavni pristup tehnikama medicinski potpomognute oplodnje ponukala je brojne parove (neplodni parovi, istospolni parovi) i/ili pojedince koji žele postati roditelji da rješenje za svoj problem potraže u inozemstvu (tzv. reproduktivni turizam). Međutim, zajednički element različitih pristupa diljem Europe jest da uglavnom percipiraju zamjensku majku, a ne namjeravanu majku kao „pravu“ majku djeteta (vidi više: Caracciolo di Torella i Foubert, 2015). Posljedično tome, djeca rođena u alternativnim obiteljima ostaju u pravnom vakuumu ili podliježu drugačijim pravnim pravilima od pravila koja se primjenjuju na djecu rođenu u nuklearnim obiteljima.

Praksa ESLJP-a u znatnoj je mjeri utjecala na nacionalne europske obiteljske zakone u mnogim slučajevima, a u većini tih slučajeva i stvorila temelj – minimalne standarde u gotovo svim područjima obiteljskog prava (Scherpe, 2023, 320). Tako je i u slučaju istospolnih parova i zamjenskog majčinstva odbijanje priznanja roditeljstva utvrđenog u drugoj državi prihvatljivo isključivo „ako ne krši djetetovo pravo na poštovanje njegova obiteljskog života, odnosno ako postoje stvarne i praktične prepreke uživanju obiteljskog života između djeteta i namjeravanih roditelja koje bi bilo nemoguće prevladati i ako postoji rizik da će (zbog njihova statusa prema domaćem pravu) nadležna tijela razdvojiti dijete i namjeravane roditelje“ (Pap, 2023, 12).

Kako je provedba odluka europskih sudova u praksi u cijelosti u rukama nacionalnih zakonodavaca i dalje postoji potreba za sustavnom regulacijom ove problematike. S obzirom na (sad već široko rasprostranjenu) heterogenost obiteljskih zajednica i potre-

bu pravne sigurnosti i predvidljivosti, osobito u odnosu na najranjivije članove društva (što djeca svakako jesu), obveza normiranja/priznavanja odnosa nastalih u inozemstvu nekako se nameće sama po sebi. Kao odgovor, ponuđen je Prijedlog Uredbe o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju odluka i prihvaćanju javnih isprava u pitanjima roditeljstva i o uspostavi europske potvrde o roditeljstvu.

Prijedlog Uredbe u nekoliko elemenata odstupa od ranije europske legislative u području obiteljskog prava. Tako, primjerice, u skladu s praksom europskih sudova, omogućuje priznavanje roditeljstva i u onim slučajevima u kojima bi to bilo onemogućeno pozivanjem na javni poredak i/ili nacionalni identitet. Također, napušta tradicionalni pristup kojim se težilo postići paralelizam između foruma i prava, u korist osiguranja primjene nadležnosti i prava one države koje će omogućiti priznavanje roditeljskog odnosa i u slučaju alternativnih obitelji. Drugim riječima, osim na poboljšanju pravne sigurnosti i predvidljivosti te sprječavanju *šepavih* pravnih odnosa, naglasak je i na postizanju materijalne pravde (engl. *substantive justice*). Međutim, Prijedlog Uredbe o roditeljstvu nije bez slabosti. Davanjem prednosti utvrđivanju i priznavanju roditeljskog odnosa u odnosu na nacionalna ograničenja indirektno se potiče „reproduktivni turizam“. Iako uvođenje stranačke autonomije u sferu obiteljskog prava više nije tabu, omogućavanje „*system shoppinga*“ (Shúilleabháin, 2019; Meeusen, 2007) u sferi roditeljskih odnosa nije prihvatljivo baš svim državama članicama. Neke smatraju da je sazrelo vrijeme za uspostavu koherentnijeg režima prekograničnog priznavanja roditeljskih prava, dok druge smatraju neprihvatljivom obvezu priznavanja roditeljstva utvrđenog u inozemstvu, a koje je u očitoj suprotnosti s domaćim javnim poretkom. Unatoč tome, nije vjerojatno da će Prijedlog Uredbe još dugo ostati u fazi prijedloga, ali nije vjerojatno niti da će biti usvojen jednoglasno. U potonjem slučaju ovo će biti još jedan u nizu „dvotračnih“ režima unutar europskog pravosudnog prostora.

LITERATURA

KNJIGE I ZNANSTVENI ČLANCI:

1. A. Rokas, K. (2024). Surrogacy and Assisted Reproduction: A Challenge for Family Law and Private International Law Methodology. U: K. Duden; D. Wiedemann (ur.). *Changing Families, Changing Family Law in Europe* (str. 75.–94.). Cambridge – Antwerp – Chicago: Intersentia.
2. Abraham, H. (2017). A Family is What You Make It? Legal Recognition and Regulation of Multiple Parents. *American University Journal of Gender, Social Policy & the Law*, 25(4), 406–444.
3. Antokolskaia, M. (2007). *Convergence and Divergence of Family Law in Europe*. Antwerp: Intersentia.
4. Boele-Woelki, K. (ur.) (2023). *Perspectives for the Unification of Harmonisation of Family Law in Europe*. Antwerp: Intersentia.
5. Bracken, L. (2022). Recognition of LGBTQI+ Parent Families Across European Borders. *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, 29(3), 399–406. DOI: 10.1177/102363X221098050.

6. Budzikiewicz, C.; Duden, K.; Dutta, A.; Helms, T.; Mayer, C. (2024). *The Marburg Group's Comments on the European Commission's Parenthood Proposal*. Cambridge: Intersentia.
7. Caracciolo di Torella, E.; Foubert, P. (2015). Surrogacy, pregnancy and maternity rights: a missed opportunity for a more coherent regime of parental rights in the EU. University of Leicester School of Law Research Paper No. 15–20. *European Law Review*, 40(1), 52–69. DOI: 10.2139/ssrn.2629812.
8. Carpaneto, L. (2024). Legal parentage and private international law: the establishment, contestation and recognition of children's parentage. U: J. M. Carruthers; B. W. M. Lindsay (ur.). *Research Handbook on International Family Law* (str. 12–31). Cheltenham, Northampton: Edward Elgar Publishing.
9. Danielli, D. (2023). "Third-state connections" in the proposal for an EU regulation on parenthood: more than a regime of circulation of the status between Member States? *Cuadernos de Derecho Transnacional*, 15(2), 1387–1399. DOI: 10.20318/cdt2023.8113.
10. de Groot, D. A. J. G. (2021). *EU law and the mutual recognition of parenthood between Member States – the case of V.M.A. v Stolichna Obshtina*. Robert Schuman Centre for Advanced Research Paper No SR 2021/1. Dostupno: <https://ssrn.com/abstract=4187782> (pristupljeno: 17. rujna 2025.).
11. Dimsey, M. (2008). Multi-Parent Families in the 21st Century. U: K. Boele-Woelki; T. Sverdrup (ur.). *European Challenges in Contemporary Family Law* (str. 101.–111.). Antwerp – Oxford – Portland: Intersentia.
12. Franzina, P. (2020). Forum necessitatis. U: I. Viarengo; F. C. Villata (ur.). *Planning the future of cross-border families* (str. 325.–330.). Oxford, New York: Hart.
13. Franzina, P. (2009). Sul forum necessitatis nello spazio giudiziario europeo. *Rivista di diritto internazionale*, 92(4), 1121–1129.
14. González Beilfuss, C.; Pretelli, I. (2022/2023). The Proposal for a European Regulation on filiation matters – overview and analysis. U: A. Bonomi; I. Pretelli; G. P. Romano (ur.). *Yearbook of Private International Law – Vol. XXIV* (str. 257.–307.). Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt.
15. Hoško, T. (2024). National report on compliance of Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, applicable law, recognition of decisions and acceptance of authentic instruments in matters of parenthood and on the creation of a European certificate of Parenthood. U: P. Sobczyk (ur.). *The impact of EU law on the family law of selected central European Countries* (str. 11.–30.). Varšava: Instytut Wymiaru Sprawiedliwości.
16. Hrabar, D. (2021). Podrijetlo djeteta. U: D. Hrabar (ur.). *Obiteljsko pravo* (str. 111.–174.). Zagreb: Narodne novine.
17. Kričková, L. (2023). Same-sex families' rights and the European Union: incompatible or promising relationship? *International Journal of Law, Policy and the Family*, 37(1), ebad001. DOI: 10.1093/lawfam/ebad001.
18. Lima, D. (2022). Towards Cross-Border Recognition of Same-Sex Parenthood. *The Cambridge Law Journal*, 81(2), 239–242. DOI: 10.1017/S0008197322000320.
19. Lima, D. (2024). Three Models for Regulating Multiple Parenthood: A Comparative Perspective. U: K. Duden; D. Wiedemann (ur.). *Changing Families, Changing Family Law in Europe* (str. 95.–111.). Cambridge – Antwerp – Chicago: Intersentia.
20. Margaria, A. (2024). Trans(forming) Fatherhood? European Legal Approaches to "Seahorse Fatherhood". U: K. Duden; D. Wiedemann (ur.). *Changing Families, Changing Family Law in Europe* (str. 177.–191.). Cambridge – Antwerp – Chicago: Intersentia.
21. Meeusen, J. (2007). System Shopping in European Private International Law in Family Matters. U: J. Meeusen; M. Pertegás; G. Straetmans; F. Swennen (ur.). *International Family Law for the European Union* (str. 239.–278.). Antwerpen – Oxford: Intersentia.

22. Pap, M. (2023). The right to respect for private and family life of children born through international surrogacy in the case law of the European court of human rights. *Hungarian Journal of Legal Studies*, 64(1), 1-16. DOI: 10.1556/2052.2023.00421.
23. Rakić, S.; Choi, J. (2023). Parent in One Member State, Parent in All Member States: The Good, the Bad and the Ugly. *European Papers*, 8(3), 1555–1574. DOI: 10.15166/2499-8249/730.
24. Rešetar, B. (2022). *Komentar Obiteljskog zakona (Knjiga I.)*. Zagreb: Organizator d.o.o.
25. Rosolillo, G. (2010). Forum necessitatis e flessibilità dei criteri di giurisdizione nel diritto internazionale privato nazionale e dell'Unione Europea. *Cuadernos de Derecho Transnacional*, 2(1), 403–418.
26. Scherpe, J. M. (2023). Is There a “European Family Law“? *Victoria University of Wellington Law Review (VUWLR)*, 54(1), 317–332. DOI: 10.26686/vuwlr.v54i1.8448.
27. Shúilleabháin, M. N. (2019). Surrogacy, System Shopping, and Article 8 of the European Convention on Human Rights. *International Journal of Law, Policy and the Family*, 33(1), 104–122. DOI: <https://doi.org/10.1093/lawfam/eby021>.
28. Trifunidou, A. (2020). The parenting rights of same-sex couples under European law. *Marriage, Families and Spirituality*, 25(2), 176–194.
29. Trimmings, K.; Beaumont, P. (2016). Parentage and Surrogacy in a European Perspective. U: J. M. Scherpe (ur.). *European Family Law (Volume III)* (str. 232.–283.). Cheltenham, Massachusetts: Edward Elgar Publishing.
30. Tryfonidou, A. (2019). The ECJ recognises the right of the same-sex spouses to move freely between EU Member States: the Coman ruling. *European Law Review*, 44(5), 663–679.
31. Tryfonidou, A. (2022). The ECJ Recognises the Right of Rainbow Families to Move Freely Between EU Member States: The V.M.A. Ruling. *European Law Review*, 47(4), 534–549.
32. Tryfonidou, A. (2024). The cross-border legal recognition of parenthood under European law: current law and future prospects. *Journal of Social Welfare and Family*, 46(2), 267–285. DOI: <https://doi.org/10.1080/09649069.2024.2344936>.
33. Župan, M.; Puljko, V.; Sukačić, M. (2013). Međunarodni ugovori o zamjenskom majčinstvu – nestaje li paradigma mater semper certa est? *Pravni vjesnik*, 29(2), 7.–20.

IZVORI PRAVA:

1. Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, broj 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 5/14.
2. Konvencija UN-a o pravima djeteta, Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori, broj 15/90, Narodne novine – Međunarodni ugovori, broj 12/93, 20/97, 4/98, 13/98.
3. (Europska) Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne novine – Međunarodni ugovori, broj 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10, 13/17.
4. Ugovor o funkcioniranju Europske unije (pročišćena verzija), Službeni list EU-a, L C 202 od 7. lipnja 2016.
5. Povelja Europske unije o temeljnim pravima, Službeni list EU-a, C 202/389 od 7. lipnja 2016.
6. Uredba Vijeća (EZ) br. 4/2009 od 18. prosinca 2008. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršenju sudskih odluka te suradnji u stvarima koje se odnose na obvezu uzdržavanja, Službeni list EU-a, L 7, 10. siječnja 2009.
7. Uredba (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju, Službeni list EU-a, L 201, 27. srpnja 2012.

8. Uredba Vijeća (EU) 2016/1103 od 24. lipnja 2016. o provedbi pojačane suradnje u području nadležnosti, mjerodavnog prava te priznavanja i izvršenja odluka u stvarima bračnoimovinskih režima, Službeni list EU-a, L 183/1, 8. srpnja 2016.
9. Uredba Vijeća (EU) 2016/1103 od 24. lipnja 2016. o provedbi pojačane suradnje u području nadležnosti, mjerodavnog prava te priznavanja i izvršenja odluka u stvarima imovinskih posljedica registriranih partnerstava, Službeni list EU-a, L 183/1, 8. srpnja 2016.
10. Uredba (EU) 2016/1191 Europskog parlamenta i Vijeća od 6. srpnja 2016. o promicanju slobodnog kretanja građana pojednostavljenjem zahtjeva za predočavanje određenih javnih isprava u Europskoj uniji i izmjeni Uredbe (EU) br. 1024/2012, Službeni list EU-a, L 200, 26. srpnja 2016.
11. Uredba Vijeća (EU) 2019/1111 od 25. lipnja 2019. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću te o međunarodnoj otmici djece (preinaka), Službeni list EU-a, L 178/1, 25. lipnja 2019.
12. Uredba (EU) 2020/1783 Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenoga 2020. o suradnji između sudova država članica u izvođenju dokaza u građanskim ili trgovačkim stvarima (izvođenje dokaza) (preinaka), Službeni list EU-a, L 405/1, 2. prosinca 2020.
13. Direktiva 2004/38/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o pravu građana Unije i članova njihovih obitelji na slobodno kretanje i boravište na području države članice, kojom se izmjenjuje Uredba (EEZ) br. 1612/68 i stavlja ju izvan snage direktive 64/221/EEZ, 68/360/EEZ, 72/194/EEZ, 73/148/EEZ, 75/34/EEZ, 75/35/EEZ, 90/364/EEZ, 90/365/EEZ i 93/06/EEZ Tekst značajan za EGP, Službeni list EU-a, L 158/77, 29. travnja 2004.
14. Direktiva (EU) 2024/1712 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. lipnja 2024. o izmjeni Direktive 2011/36/EU o sprječavanju i suzbijanju trgovanja ljudima i zaštiti njegovih žrtava, Službeni list EU-a, L 2024/1712, 24. lipnja 2024.
15. Europska konvencija o posvojenju djece (revidirana), Council of Europe Treaty Series (CETS), No. 202, Strasbourg, 27. studenoga 2008.
16. Zakon o medicinski pomognutoj oplodnji, Narodne novine, broj 86/12.
17. Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola, Narodne novine, broj 92/14, 98/19.
18. Obiteljski zakon, Narodne novine, broj 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23.
19. Prijedlog Uredbe Vijeća o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju odluka i prihvaćanju javnih isprava u pitanjima roditeljstva i u uspostavi europske potvrde o roditeljstvu, COM(2022) 695 final, Bruxelles, 7. prosinca 2022. Dostupno: <https://op.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication-n/01d08890-76e7-11ed-9887-01aa75ed71a1/language-hr> (pristupljeno: 17. rujna 2025.).
20. Strategija EU-a o pravima djeteta, Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija, COM(2021) 142 final, Bruxelles, 24. ožujka 2021.
21. Strategija o ravnopravnosti LGBTIQ osoba 2020.–2025., Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija – Unija ravnopravnosti, COM(2020) 698 final, Bruxelles, 12. studenoga 2020.
22. Izvješće specijalnog izvjestitelja UN-a (Reem Alsalem) – Nasilje protiv žena i djevojčica, uzroci i posljedice, A/80/158 od 14. srpnja 2025.

SUDSKA PRAKSA SUDA EU-A:

1. MPA protiv LCDNMT, Sud EU-a, C-501/20, presuda od 1. kolovoza 2022.
2. Rzecnik Praw Obywatelskich protiv K. S. i drugih, Sud EU-a, C-2/21, presuda od 24. lipnja 2022.
3. W. J. protiv L. J. i J. J., Sud EU-a, C-644/20, presuda od 12. svibnja 2022.

4. V. M. A. protiv Stolična občina, rajon „Pančarevo“, Sud EU-a, C-490/20, presuda od 14. prosinca 2021.
5. UD protiv XB, Sud EU-a, C-393/18 PPU, presuda od 17. listopada 2018.
6. HR, Sud EU-a, C-512/17, presuda od 28. lipnja 2018.
7. Coman i drugi, Sud EU-a, C-673/16, presuda od 5. lipnja 2018.
8. OL protiv PQ, Sud EU-a, C-111/17 PPU, presuda od 8. lipnja 2017.
9. Mercredi, Sud EU-a, C-497/10 PPU, presuda od 22. prosinca 2010.
10. Hadady, Sud EU-a, C-168/08, presuda od 16. srpnja 2009.
11. A, Sud EU-a, C-523/07, presuda od 2. travnja 2009.
12. Garcia Avello, Sud EU-a, C-148/02, presuda od 2. listopada 2003.

SUDSKA PRAKSA EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA:

1. C protiv Italije, ESLJP, broj zahtjeva 47196/21, presuda od 31. kolovoza 2023.
2. K. K. i drugi protiv Danske, ESLJP, broj zahtjeva 25212/21, presuda od 6. prosinca 2022.
3. D. B. i drugi protiv Švicarske, ESLJP, broj zahtjeva 58817/15 i 58252/15, presuda od 22. studenog 2022.
4. C i E protiv Francuske, ESLJP, broj zahtjeva 1462/18 i 17348/18, presuda od 24. ožujka 2022.
5. Valdís Fjólnisdóttir i drugi protiv Islanda, ESLJP, broj zahtjeva 71552/17, presuda od 18. svibnja 2021.
6. D. protiv Francuske, ESLJP, broj zahtjeva 11288/18, 16. srpnja 2020.
7. Foulon i Bouvet protiv Francuske, ESLJP, broj zahtjeva 9063/14 i 10410/14, presuda od 21. srpnja 2016.
8. Taddeucci i McCall protiv Italije, ESLJP, broj zahtjeva 51362/09, presuda od 30. lipnja 2016.
9. Labasse protiv Francuske, ESLJP, broj zahtjeva 65941/11, presuda od 26. lipnja 2014.
10. Menneson protiv Francuske, ESLJP, broj zahtjeva 65192/11, presuda od 26. lipnja 2014.
11. Negrepontis-Giannis protiv Grčke, ESLJP, broj zahtjeva 56759/08, presuda od 5. prosinca 2013.
12. X i drugi protiv Austrije, ESLJP, broj zahtjeva 19010/07, presuda od 19. veljače 2013.
13. Gas i Dubois protiv Francuske, ESLJP, broj zahtjeva 25951/07, presuda od 15. ožujka 2012.
14. E. B. protiv Francuske, ESLJP, broj zahtjeva 43546/02, presuda od 22. siječnja 2008.
15. Wagner i J. M. W. L. protiv Luksemburga, ESLJP, broj zahtjeva 76240/01, presuda od 28. lipnja 2007.
16. Fretté protiv Francuske, ESLJP, broj zahtjeva 36515/97, presuda od 26. veljače 2002.
17. Johnston protiv Irske, ESLJP, broj zahtjeva 9697/87, presuda od 18. prosinca 1986.
18. Marckx protiv Belgije, ESLJP, broj zahtjeva 6833/74, presuda od 13. lipnja 1979.

SUDSKA PRAKSA UPRAVNIH SUDOVA REPUBLIKE HRVATSKE:

1. Predmet Us I-3673/2022-11, odluka Upravnog suda u Zagrebu od 19. veljače 2025.

MREŽNI IZVORI:

1. Dnevnik.hr (2013). *Rezultati referenduma o braku 65,87 % za, 33,51 % protiv*. URL: <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/rezultati-referenduma-o-braku---313423.html> (pristupljeno: 15. srpnja 2025.).
2. EP Press Release (2024). *Recognition of parenthood: MEPs want children to have equal rights*. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20231208IPR15786/recognition-of-parenthood-meps-want-children-to-have-equal-rights> (pristupljeno: 15. srpnja 2025.).
3. European Commission (2020). *State of the Union Address by President von der Leyen at the European Parliament Plenary*. URL: https://ec.europa.eu/commission/press-corner/detail/ov/SPEECH_20_1655 (pristupljeno: 15. srpnja 2025.).
4. GEDIP Position paper on Parenthood (2023). *European Group for Private International Law, Observations on the Proposal for a Council Regulation in matters of Parenthood, Meeting of September 2023 (text adopted on 6. 12. 2023.)*. URL: <https://gedip-egpil.eu/wp-content/uploads/2023/06/Observations-on-the-Proposal-for-a-Council-Regulation-in-matters-of-Parenthood.pdf> (pristupljeno: 15. srpnja 2025.).
5. Hrvatski sabor (2022). *Stajalište Republike Hrvatske o Prijedlogu Uredbe Vijeća o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju odluka i prihvaćanju javnih isprava u pitanjima roditeljstva i o uspostavi europske potvrde o roditeljstvu COM (2022) 695, 17. 1. 2025*. URL: <https://edoc.sabor.hr/Views/DEUView.aspx?type=HTML&cid=2030311> (pristupljeno: 15. srpnja 2025.).
6. HUDOC (2019). *Advisory opinion concerning the recognition in domestic law of a parent-child relationship between a child born through a gestational surrogacy arrangement abroad and the intended mother, requested by the French Court de Cassation (Request no P16-2018-001), Grand Chamber, 10 April 2019*. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22003-6380464-8364383%22%5D%7D> (pristupljeno: 15. srpnja 2025.).
7. Register of Commission Expert Groups and Other Similar Entities (2022a). *The Minutes of the 6th Meeting of the Expert Group on the recognition of parenthood between Member States, 9 February 2022*. URL: <https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/meetings/consult?lang=en&meetingId=42654&fromExpertGroups=3765> (pristupljeno: 15. srpnja 2025.).
8. Register of Commission Expert Groups and Other Similar Entities (2022b). *The Minutes of the 7th Meeting of the Expert Group on the recognition of parenthood between Member States, 22 February 2022*. URL: <https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/meetings/consult?lang=en&meetingId=42655&fromExpertGroups=3765> (pristupljeno: 15. srpnja 2025.).
9. U ime obitelji (2016). *Referendum o braku: 1. 12. 2013. građani pobijedili političare, njihove udruge i medije*. URL: <https://uimeobitelji.net/referendum-o-braku-1-12-2013-gradani-pobijedili-politicare-njihove-udruge-i-medije/> (pristupljeno: 15. srpnja 2025.).

Ines Medić, Ph.D., Full Professor

Faculty of Law, University of Split

E-mail: ines.medic@pravst.hr

Nikolina Tomaš, Master of Laws, Teaching Assistant

Faculty of Law, University of Split

E-mail: nikolina.tomas@pravst.hr

PROPOSED REGULATION ON PARENTHOOD AND ITS POTENTIAL IMPACT ON FAMILY LAW OF THE REPUBLIC OF CROATIA

Abstract

The establishment of a natural relationship between parents and a child is based on the biological fact of the child's birth, whereas the legal relationship between a child and parents is based on various legal grounds, such as marriage, registered partnership, adoption, and similar institutions. In other words, parenthood is most often linked to certain family formations, although, there are exceptions. Historically, the traditional family structure (a heterosexual monogamous couple and their children) was considered the only acceptable family formation and consequently, the only formation deserving legal recognition and protection. In relation to parenthood, this protection has been reflected in the attribution of parenthood to those persons who are presumed to be the child's genetic parents, so the legal protection of parenthood (in most cases) coincides with the protection of the parenthood of the presumed parents (the woman and her husband/heterosexual partner). However, over time, other forms of family formations (so-called alternative families) have also emerged, such as extramarital unions, families with adopted children, LGBTIQ+ families, families with children born through surrogacy arrangements, and multi-parent families, etc. The legal regulation of these family formations, and thus of parenting of children born into such families, differs significantly from country to country, even within the European Union itself. As legal parenthood constitutes a core element of civil status and is essential for a child's identity and the exercise of numerous rights of a child, and discrepancies in national regulations in cross-border cases often lead to non-recognition of parental status and thus the "loss" of a child's rights, in December 2022 the European Commission presented a Proposal for a Regulation on jurisdiction, applicable law, recognition of decisions and acceptance of authentic instruments in matters of parenthood and on the establishment of a European Certificate of Parenthood. The aim of this article is to present the aforementioned Proposal for a Regulation, to critically review the proposed solutions and the potential implications of the Proposal for Croatian family law.

Keywords: *cross-border parenthood, EU Regulation Proposal, international jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement, European Certificate of Parentage*